

Pokriće iz osiguranja pravne zaštite u poredbenom pravu

Belanić, Loris

Source / Izvornik: **Evropska revija za pravo osiguranja = European Insurance Law Review, 2019, 18, 8 - 23**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:741058>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Godina XVIII / YEAR XVIII

EUROPEAN INSURANCE LAW REVIEW

Evropska revija za pravo osiguranja

IZ SADRŽAJA / FROM THE CONTENTS

ČLANCI / ARTICLES

LORIS BELANIĆ Pokriće iz osiguranja pravne zaštite u poredbenom pravu / *Legal expense insurance cover in comparative law*

ZORAN ILKIĆ Osnovne karakteristike sistema osiguranja od autoodgovornosti u Sjedinjenim Američkim Državama / *Basic characteristics of the motor third party liability insurance system in the United States of America*

UDRUŽENJE ZA PRAVO
OSIGURANJA SRBIJE
Beograd

Časopis za teoriju i praksu osiguranja
www.erevija.org

UDK 347.764 ISSN 2334-7597
COBISS.SR-ID 197415692
Godina XVIII, broj 3/2019
izlazi tromesečno

Osnivač i izdavač

Udruženje za pravo osiguranja Srbije
Milana Vujaklije 8/17, 11070 Novi Beograd
www.srbija-aida.org
Tel: 064/ 131 12 40
račun: 105-51590-71
kod „AIK Banke” a.d. Niš

Izdavački savet

Blagojević Zoran, predsednik Izvršnog odbora „Wiener Städtische osiguranja”

Petrović Boško, predsednik Izvršnog odbora „Generali osiguranja”

Norman-Audenhove Louis, generalni sekretar Udruženja osiguravača Austrije

Šljivar Božana, načelnik Odeljenja za finansije grada Banja Luke, Republika Srpska

Redakcioni odbor

Borselli dr Angelo, Univerzitet Bokoni, Pravni fakultet, Italija, e-mail: angelo.borselli@unibocconi.it

Belanić dr Loris, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Hrvatska, e-mail: lorisb@pravri.hr

Cousy dr Herman, Katolički univerzitet u Luvenu, Pravni fakultet, Belgija e-mail: herman.cousy@law.kuleuven.be

Heiss dr Helmut Univerzitet u Cirihi, Pravni fakultet, Švajcarska, e-mail: helmut.heiss@rwi.uzh.ch

Jovanović dr Slobodan, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, Srbija, e-mail: nsbob@sezampro.rs

Kullmann dr Jerome, Univerzitet Pariz-Dofin, Privatno pravo, Francuska e-mail: jerome.kullmann@wanadoo.fr

Labudović Stanković dr Jasmina, glavni i odgovorni urednik, Univerzitet u Kragujevcu, Pravni fakultet, Srbija, e-mail: jlubudovic@yahoo.com

Marano dr Pierpaolo, zamenik glavnog i odgovornog urednika Katolički univerzitet Svetog Srca u Milanu, Fakultet za nauku bankarstva, finansija i osiguranja, Italija, e-mail: Pierpaolo.Marano@unicatt.it

Merkin dr Robert, Exeter Univerzitet, Velika Britanija, e-mail: R.Merkin@soton.ac.uk

Orlić dr Miodrag, Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet, (u penziji), e-mail: upj@eunet.rs

Rohrbach dr Wolfgang, Evropska akademija nauka i umetnosti, Salzburg, (u penziji), Austrija, e-mail: consult@uniqa.rs

Rokas dr Ioannis, Atinski univerzitet za ekonomiju i privredu, Departman za poslovnu administraciju, Grčka, e-mail: i.rokas@rokas.com

Slavnić dr Jovan, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet, (u penziji), e-mail: llolesl@eunet.rs

Žarković dr Nebojša, Univerzitet Megatrend, Beograd, Fakultet za poslovne studije Vršac, e-mail: nzarkovic@sbb.rs

Korice, prelom i prodaja

Udruženje za pravo osiguranja Srbije

Lektura i korektura

Msr Aleksandra Jovanović

Štampa

„Planeta print”, Beograd

Magazine for Insurance Theory and Practice
www.erevija.org

UDC 347.764 ISSN 2334-7597
COBISS.SR-ID 197415692
Year XVIII, No 3/2019
Published quarterly

Founder & Publisher

Association for Insurance Law of Serbia (AIDA Serbia)
Milana Vujaklije 8/17, 11070 Belgrade
Tel: + 381 064/ 131 12 40
www.srbija-aida.org
account: 105-51590-71
with the AIK Banka a.d. Nis

Publishing Council

Blagojević Zoran, President of the Executive Board at Wiener Städtische Insurance

Petrović Bosko, President of the Executive Board at Generali insurance

Norman-Audenhove Louis, Secretary General of Association of Insurers in Austria

Šljivar Božana, Head of the Finance Department of Banja Luka city, Republic of Serbia

Editorial Board

Borselli Angelo, PhD, University Bocconi, Faculty of Law, Italy, e-mail: angelo.borselli@unibocconi.it

Belanic Loris, PhD, University Rijeka, Faculty of Law, Croatia, e-mail: lorisb@pravri.hr

Cousy Herman, LLD, KU Leuven – Universiteit, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Belgium, e-mail: herman.cousy@law.kuleuven.be

Heiss Helmut, LLD, Universität Zürich, Rechtswissenschaftliche Fakultät, Switzerland, e-mail: helmut.heiss@rwi.uzh.ch

Jovanović Slobodan, LLD, Association for Insurance Law of Serbia, Serbia, e-mail: nsbob@sezampro.rs

Kullmann Jerome, LLD, Université Paris-Dauphine, Droit privé, France e-mail: jerome.kullmann@wanadoo.fr

Labudovic Stankovic Jasmina, PhD, Editor, University of Kragujevac, Faculty of Law, Serbia, e-mail: jlubudovic@yahoo.com

Marano Pierpaolo, PhD, Associate Editor, Università Cattolica del Sacro Cuore – Milano, Facoltà di Scienze bancarie, finanziarie e assicurative, Italy, e-mail: Pierpaolo.Marano@unicatt.it

Merkin Robert, LLD, Exeter University, UK, e-mail: R.Merkin@soton.ac.uk

Orlić Miodrag, LLD, University of Belgrade, Faculty of Law, (ret.), Serbia, e-mail: upj@eunet.rs

Rohrbach Wolfgang, PhD, Europäische Akademie der Wissenschaften und Künste, Salzburg, (ret.), Austria, e-mail: consult@uniqa.rs

Rokas Ioannis, LLD, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων (Athens University of Economics and Business, Business Administration Department), Greece, e-mail: i.rokas@rokas.com

Slavnić Jovan, LLD, University of Novi Sad, Faculty of Economics, (ret.), e-mail: llolesl@eunet.rs

Žarković Nebojša, PhD, University Megatrend Belgrad, Faculty for business studies Vršac, e-mail: nzarkovic@sbb.rs

Cover, design and sale

Insurance Law Association of Serbia

Print

Planeta print, Belgrad

Udruženje za pravo osiguranja Srbije ima ekskluzivno pravo da dozvoli ili ne dozvoli umnožavanje, u bilo kom obliku i formi, sadržaja ili dela sadržaja objavljenog u časopisu Evropska revija za pravo osiguranja.

Association for Insurance Law of Serbia has an exclusive right to permit or decline permission for copying the content or part of the content in and form or form published in the European Insurance Law Review.

2

**EVROPSKA REVIIJA ZA PRAVO OSIGURANJA
OBJAVLJUJE SVE RADOVE DOMAĆIH I
INOSTRANIH AUTORA NA INTERNET
STRANICI**

www.erevija.org

**SVI OBJAVLJENI RADOVI U OVOM BROJU
SU PROŠLI ANONIMNU RECENZIJU
UGLEDNIH INOSTRANIH I DOMAĆIH
UNIVERZITETSKIH PROFESORA**

Urednici

**EUROPEAN INSURANCE LAW REVIEW
PUBLISHES DOMESTIC AND FOREIGN
AUTHORS' PAPERS ON THE WEB AT:**

www.erevija.org

**REPUTABLE FOREIGN AND DOMESTIC
UNIVERSITY PROFESSORS HAVE REVIEWED
ALL WORKS PUBLISHED IN THIS ISSUE**

Editor

Evropska revija za pravo osiguranja je časopis koji je uvršten u *HeinOnline* i *Erih plus* baze naučnih časopisa. Od 2017. godine časopis je na listi naučnih časopisa Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u kategoriji M52.

The screenshot shows the ERIH PLUS website interface. The main content area displays the following information for the journal 'Evropska revija za pravo osiguranja':

- International title:** European Insurance Law Review
- Print ISSN:** 2334-7597
- Print established:** 2013
- Electronic ISSN:** 2334-833X
- Electronic established:** 2013
- URL:** <http://www.erevija.org>
- Publisher:** Insurance Law Association of Serbia
- Country of publication:** Serbia
- Language:** Multiple languages
- Disciplines:** Interdisciplinary research in the Social Sciences Law
- Peer review:** Peer reviewed
- Status:** Active

Additional information on the page includes:

- A box stating: "This journal was approved on 2016-01-18 according to ERIH PLUS criteria for inclusion."
- A box stating: "This is an open access journal according to: Norwegian Social Science Data Services"
- A "Provide feedback" section with a link to suggest a review.
- A section for additional information and feedback with a link to send feedback.

The left sidebar contains navigation links such as "About", "Criteria for inclusion", "Approval procedures", "Revision of ERIH journals", "Contact", "Search", "Help", and "Registered user" options.

KOLUMNA / COLUMN	4
– Prof. dr Wolfgang ROHRBACH, Obračun sa politikom Evropske centralne banke i Dragijem / <i>Abrechnung mit der EZB-Geldpolitik und Draghi</i>	4
<i>Text in German</i>	6
ČLANCI / ARTICLES	8
– Prof. dr Loris BELANIĆ, Pokriće iz osiguranja pravne zaštite u poredbenom pravu / <i>Legal expense insurance cover in comparative law</i>	8
<i>Summary</i>	22
– Dr Zoran ILKIĆ, Osnovne karakteristike sistema osiguranja od autoodgovornosti u Sjedinjenim Američkim Državama / <i>Basic characteristics of the Motor third party liability insurance system in the United States of America</i>	24
<i>Summary</i>	31
– Prof. dr Slobodan JOVANOVIĆ, Postupanje posrednika u najboljem interesu osiguranika i obaveze špeditera u vezi sa osiguranjem interesa komitenta / <i>Intermediary conduct in the best interest of the insured and duties of the freight forwarder related to insurance of the client interest</i>	33
<i>Summary</i>	37
SUDSKA PRAKSA SUDOVA DRŽAVA ČLANICA EU I EVROPSKOG SUDA PRAVDE / <i>COURT PRACTICE OF THE EU MEMBER-STATES' COURTS AND EUROPEAN COURT OF JUSTICE</i>	39
– Presuda Evropskog suda pravde od 31. januara 2018. povodom tumačenja čl. 13, st. 2 Pravila EU br. 1215/2012 o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i privrednim pitanjima. Prikaz: dr Jelena Gazivoda / <i>Judgement of the European Court of Justice of 31 January 2018 concerning interpretation of article 13 (2) of Regulation (EU) No 1215/2012. Review by Jelena Gazivoda, LLD</i>	39
OSIGURANJE U SVETU – VESTI / <i>WORLD INSURANCE – NEWS</i>	44
Izbor i prevod: Nela Bukorović i prof. dr Slobodan Jovanović / <i>Selection and translation by Nela Bukorovic and Slobodan Jovanovic</i>	
BIBLIOGRAFIJA / <i>BIBLIOGRAPHY</i>	52
ODABRANE KNJIGE / <i>SELECTED BOOKS</i>	52
ODABRANI ČLANCI / <i>SELECTED ARTICLES</i>	52
Izbor i prevod: Nela Bukorović / <i>Selection and translation by Nela Bukorovic</i>	
STRANI PROPISI / <i>FOREIGN LEGISLATION</i>	54
– Švajcarski Zakon o ugovoru o osiguranju od 2. aprila 1908. godine / <i>Swiss Insurance contract Law of 2 April 1908</i>	54
Prevod i redaktura: prof. dr Slobodan Jovanović, prof. dr Jovan Slavnić / <i>Translation and redaction: Slobodan Jovanović, Jovan Slavnić</i>	
– Izjava o etici objavljivanja i zloupotrebi objavljivanja	69
<i>Publication Ethics and Malpractice Statement</i>	71
– Uputstvo za autore članaka u Evropskoj reviji za pravo osiguranja	73
<i>Style Sheet</i>	75
– Lista recenzenata	77
<i>Referees</i>	78

Prof. dr Wolfgang ROHRBACH*

Obračun sa politikom Evropske centralne banke i Dragijem

UDK: 336.711(4-672EU)
 Primljen: 8. 10. 2019.
 Prihvaćen: 22. 10. 2019.
 Informativni prilog

Grupa ranijih funkcionera Evropske centralne banke iz Nemačke, Francuske, Austrije i Holandije želi da se završi monetarna politika Evropske centralne banke (dalje u tekstu: ECB) i način rada njenog predsednika Maria Dragija. „Kao nekadašnji funkcioneri Evropske centralne banke i kao građani Evrope, posmatramo sa sve većom zabrinutošću predugo prolongirani krizni model ECB.”¹

Tim potpisnika je sastavljen od renomiranih ličnosti, među kojima se nalazi i Klaus Libšer, nekadašnji guverner Narodne banke Austrije (za čijeg je mandata uveden evro). Tu su, zatim, nekadašnji glavni ekonomisti ECB – Otmar Ising i Jirgen Štark, bivši guverner centralne banke Nemačke (Bundesbanke), Helmut Šlezinger, kao i Nut Veling, bivši guverner Centralne banke Holandije. Kristian Nojer i Žak de Larosije, raniji guverneri Nacionalne banke Francuske, odnosno ECB, nisu, doduše, potpisnici Memoranduma protiv niske kamate, ali dele mišljenje ostalih.²

Pomenuta finansijska elita smatra da je ECB izgubila kontrolu nad monetarnom situacijom. „Kamate su izgubile funkciju instrumenta kojim se reguliše ova situacija, a rizici po finansijsku stabilnost su porasli.” Što duže potraje politika ekstremno niske i negativne kamate i preterana likvidnost, to je veći potencijal za nazadovanje. Kolateralne štete bi se proširile iz sektora bankarstva preko osiguravajućih kompanija i penzijskih fondova na ceo finansijski sektor.

Za osam godina rukovođenja ECB, tj. u periodu od 2011. do 2019. godine, Dragi je referentnu kamatu, kamatu po kojoj ECB pozajmljuje novac bankama, drastično snizio na nulu. Pokušao je u okviru mnogih

programa da kupovinom državnih obveznica suzbije krizu evra i oživi privredu u državama evro valute.

Na poslednjoj sednici Saveta ECB početkom septembra 2019. godine, došlo je do otvorenog sukoba oko daljih koraka. Na kraju je Dragiju ipak uspelo da se usvoji njegov plan. On je najavio da će ECB od novembra 2019. godine vršiti kupovinu državnih i korporativnih obveznica na mesečnom nivou u vrednosti od 20 milijardi evra. Time se Dragi stavio na stranu južnih država članica ECB, na čelu sa Italijom i Španijom. Oni žele najblažu moguću monetarnu politiku.³ Ipak, mnogi članovi Saveta tzv. Severnog saveza, ali i oni neutralni, ne žele da slede Dragijev put. Među njima je i aktuelni guverner Centralne banke Nemačke Jens Wajdman i Sabine Lautensleger, direktorka za Nemačku u ECB. Ona je najavila prevremeni odlazak sa te funkcije.⁴

Nijedna od mera, kako navode autori Memoranduma protiv niske kamate, neće imati pozitivne efekte na privredni rast. „Naprotiv, postoji sumnja da se iza svega krije namera da se prezadužene države zaštite od povećanja kamate”, kaže se u tekstu. Pritom se oseća prećutni prigovor da Italijan Dragi želi da prezaduženoj vladi svoje domovine omogući dobijanje povoljnih kredita. „Sa ekonomskog gledišta, ECB je već prešla granicu budžetskog finansiranja”, izjavili su pomenuti raniji funkcioneri. A to je prema evropskim ugovorima, zabranjeno.⁵

Završetkom Dragijevog mandata postoji mogućnost da prestane i ovakvo nepoželjno regionalno svrstavanje – ovde sever, tamo jug – u evropskoj monetarnoj politici. Takvo razmišljanje zastupaju kako Dragijevi strastveni zagovornici, tako i njegovi gorki protivnici.

* Akademik prof. dr Wolfgang Rohrbach, Evropska akademija nauka i umetnosti (Salzburg), e-mail: consult@uniqa.rs.

¹ Christian Reiermann, *Memorandum protiv niske kamate – Ex-Notenbanker attackieren EZB-Chef Draghi*; Spiegel Online od 4.10.2019; <https://m.spiegel.de/thema/mario...>; 6. 10. 2019.

² Eine alte Finanzelite attackiert Draghi, *Die Presse.com* od 4. 10. 2019.

³ „Erhöhung der Strafzinsen knappes Dutzend EZB-Ratsmitglieder verweigert Draghi Gefolgschaft“, *SPIEGEL ONLINE* od 13.9.2019, <https://m.spiegel.de/thema/mario...>; 7. 10. 2019.

⁴ „EZB: Das hat Mario Draghi in acht Jahren erreicht“, *manager magazin*, od 13. 9. 2019.

⁵ Tassilo Wallenstein, „Als ob man gegen den Wind spuckt“, *Krone bunt* od 6. 10. 2019, str. 10.

Ostali kritičari, pak, priželjkuju delimično slabljenje moći ECB jer se ne želi da uništavanje štednje i penzijskog zbrinjavanja, odnosno dobrog životnog standarda

mnogo miliona ljudi, bude i dalje prepušteno grupici onih koji odlučuju.

*Prevod sa nemačkog jezika:
Nela Bukorović, M.Sc,
e-mail: nela.bukorovic@yahoo.de*

Univ.Prof. DrDr Wolfgang ROHRBACH*

Abrechnung mit der EZB-Geldpolitik und Draghi

UDK: 336.711(4-672EU)
Eingereicht: 8. 10. 2019.
Angenommen: 22. 10. 2019.
Informationstext

Eine Gruppe ehemaliger Notenbanker aus Deutschland, Frankreich, Österreich und den Niederlanden rechnet mit der Geldpolitik der Europäischen Zentralbank und ihres scheidenden Präsidenten Mario Draghi ab. „Als ehemalige Zentralbanker und als europäische Bürger beobachten wir den anhaltenden Krisenmodus der EZB mit wachsender Sorge“, schreiben die Autoren in ihrem „Memorandum zur Geldpolitik der EZB.“¹

Die Riege der Unterzeichner ist prominent: Unter den Signataren ist der ehemalige Gouverneur der Österreichischen Nationalbank (OeNB) Klaus Liebscher, der seinerzeit die Einführung des Euro betreute. Mit dabei sind die beiden ehemaligen EZB-Chefvolkswirte Otmar Issing und Jürgen Stark, Ex-Bundesbankchef Helmut Schlesinger sowie Nout Welling, ehemaliger Chef der niederländischen Zentralbank. Christian Noyer und Jaques de Larosière, beide früher Chefs der Banque de France, haben das Papier zwar nicht unterzeichnet, teilen laut Memorandum aber die Haltung.²

Diese alte Finanzelite postuliert, die EZB verliere ihre Kontrolle über die Geldschöpfung. „Die Zinssätze haben ihre Steuerungsfunktion verloren, und die Risiken für die Finanzstabilität sind gestiegen.“ Je länger die extrem niedrige oder negative Zinspolitik und die Liquiditätsüberschwemmungen der Märkte andauere, desto größer sei das Potenzial für einen Rückschlag. Die Kollateralschäden würden sich ausgehend vom Bankensektor über Versicherungsunternehmen

* Prof. Dr. Wolfgang Rohrbach, Europäische Akademie der Wissenschaften und Künste (Salzburg), e-mail: consult@uniqa.rs.

¹ Christian Reiermann, Memorandum gegen Niedrigzinsen Ex-Notenbanker attackieren EZB-Chef Draghi; in: Spiegel Online vom 4.10.2019; <https://m.spiegel.de/thema/mario...;abgefragt am 6. 10. 2019>.

² Eine alte Finanzelite attackiert Draghi; in Die Presse.com v. 4. 10. 2019.

und Pensionskassen in den gesamten Finanzsektor ausbreiten.

In seiner achtjährigen Amtszeit 2011-2019 hat Draghi die Leitzinsen, zu denen sich die Banken Geld bei der EZB leihen können, drastisch bis auf null gesenkt. Mit mehreren Programmen zum Ankauf von Staatsanleihen versuchte er zudem, die Eurokrise zu bekämpfen und die Wirtschaft in der Währungsunion wieder anzutreiben.

In der jüngsten Sitzung des EZB-Rats Anfang September 2019 kam es zum offenen Streit über das weitere Vorgehen. Am Ende setzte sich Draghi zwar durch und verkündete, dass die Notenbank ab November 2019 monatlich für 20 Milliarden Euro Anleihen von Staaten und Unternehmen sowie Pfandbriefe ankaufen werde. Damit stellte sich Draghi auf die Seite des südlichen Lagers der EZB angeführt vom Italien und Spanien. Sie wollen eine ultra-lockere Geldpolitik.³ Doch mehrere Ratsmitglieder des sog. nördlichen Lagers, aber auch neutrale wollten Draghi auf diesem Kurs nicht folgen - darunter auch der aktuelle Bundesbankpräsident Jens Weidmann und die deutsche EZB-Direktorin Sabine Lautenschläger. Sie kündigte kurz darauf ihren vorzeitigen Rückzug an.⁴

Keine der Maßnahmen, so die Autoren des Memorandums, werde positive Auswirkungen auf das Wirtschaftswachstum haben. „Im Gegenteil, es liegt der Verdacht nahe, dass dahinter die Absicht steckt, hochverschuldete Regierungen vor einem Anstieg der Zinsen zu bewahren“, heißt es in dem Text. Unausgesprochen schwingt dabei der Vorwurf mit, der Italiener Draghi wolle der Regierung seines Heimatlandes möglich machen, billige Kredite aufzunehmen. „Aus ökonomischer Sicht hat die EZB

³ o.A., „Erhöhung der Strafzinsen knappes Dutzend EZB-Ratsmitglieder verweigert Draghi Gefolgschaft“; in: SPIEGEL ONLINE Vom 13.9.2019, <https://m.spiegel.de/thema/mario...;abgefragt am 7. 10. 2019>.

⁴ „EZB: Das hat Mario Draghi in acht Jahren erreicht -“ In: manager magazin vom 13. 09. 2019.

die Grenze zur Finanzierung von Staatshaushalten schon überschritten“, beklagen die Ex-Notenbanker. Das sei gemäß den europäischen Verträgen aber verboten.⁵

Mit dem Ende von Draghis Amtszeit besteht endlich die Möglichkeit, vom unseligen Lagerdenken in der europäischen Geldpolitik – hier der Norden, dort der Süden – wegzukommen. Dieses Lagerdenken wurde

von vehementen Anhängern wie von erbitterten Gegnern Draghis gepflegt.

Andere Kritiker wünschen sich einstweilen eine teilweise Entmachtung der Europäischen Zentralbank, weil man nicht weiter die Vernichtung von Sparvermögen und Altersvorsorge bzw des Wohlstands, von zig Millionen Menschen, einer kleinen Gruppe von Entscheidungsträgern überlassen will.

⁵ Tassilo Wallenstein, “Als ob man gegen den Wind spuckt”; in “Krone bunt” vom 6. 10. 2019, Seite 10.

Izv. prof. dr Loris BELANIĆ*

Pokriće iz osiguranja pravne zaštite u poredbenom pravu

UDK: 368.8:347.4

Primljen: 3. 9. 2019.

Prihvaćen: 2. 10.2019.

Originalni naučni rad

Apstrakt

Predmet osiguranja pravne zaštite jesu različiti pravni troškovi koji nastaju prilikom ostvarivanja pravnih interesa osiguranika, odnosno kada postoji potreba za pravnom pomoći osiguranika. U radu se iznosi poredbenopravna analiza pokrića osiguranja pravne zaštite, a koja se odnosi na sljedeća pitanja: pravni izvori osiguranja pravne zaštite, pravna priroda obveze osiguratelja (novčana ili nenovčana), opseg pokrića pravnih troškova (troškovi odvjetnika, troškovi suda, pravni troškovi izvansudskog savjetovanja i rješavanja sporova), pokriveni rizici prema pravnim područjima kao i isključenja iz pokrića.

Cljučne riječi: pravna zaštita, pravni troškovi, pokriće u osiguranju, poredbeno pravo

1. UVOD

Pravna zaštita i njezino pružanje nužno je povezana sa različitim pravnim troškovima (npr. troškovi sudskih postupaka, troškovi odvjetnika, itd.). Osiguranje pravne zaštite (u daljnjem tekstu: OPZ), predstavlja osigurateljsko pokriće koje nastaje temeljem ugovora o osiguranju, a kojim osiguratelj preuzima na sebe obvezu snošenja (plaćanja) pravnih troškova koji pogađaju osiguranika kada se nađe u situaciji da mu je potrebna pravna pomoć ili pravna zaštita.

Prema dostupnim podacima, na području Europske unije (plus Švicarska) u 2016. godini bruto uplaćena premija iz osiguranja pravne zaštite iznosila je 8,724 milijardi eura, što predstavlja godišnji rast od 4,14% u odnosu na 2015. godinu.¹ Gledajući prema pojedinim državama članicama, najveća pojedinačna bruto premija u 2016. godini uplaćena je u Njemačkoj u iznosu od 3,828 milijardi eura, potom slijedi Francuska

ka sa 1,285 milijardi eura bruto uplaćene premije, a treće mjesto zauzima Nizozemska sa 682 milijuna eura bruto uplaćene premije. Potom prema iznosima bruto uplaćene premije slijede: Austrija sa 543 milijuna eura, Švicarska sa 536 milijuna eura, Belgija sa 519 milijuna eura, Velika Britanija sa 483 milijuna eura, Italija sa 411 milijuna eura, te sve ostale zemlje sa 435 milijuna eura. Izvan Europske unije, najveću bruto uplaćenu premiju imaju SAD sa 939 milijuna eura u 2016. godini. Njemačka nije samo najveće tržište osiguranja pravne zaštite u Europi već je to i u cijelom svijetu gdje je 2016. godine uplaćena bruto premija iznosila oko 10,4 milijardi eura.² Ovako veliki udio Njemačke na ukupnom tržištu osiguranja pravne zaštite govori o visokoj razvijenosti ove vrste osiguranja u Njemačkoj. No ipak u posljednje vrijeme bilježi se rast tog osiguranja i u ostalim državama, o čemu svjedoči konstantan pad tržišnog udjela osiguranja pravne zaštite u Njemačkoj u odnosu na ostale države. Primjerice 2003. godine taj je udio iznosio čak 55 %, a 2013. godine pao je na oko 45%.³ To nije posljedica pada potražnje za tom vrstom pokrića u Njemačkoj (u kojoj se godišnje sklapa preko 20 milijuna polica osiguranja pravne zaštite), već posljedica rasta u ostalim zemljama. Upravo iz tog razloga, u ovom radu prikazuje se pokriće troškova pravne zaštite prvenstveno u zemljama u kojima se bilježi stalan rast ove vrste osiguranja posljednjih godina, a u cilju kako bi rješenja i pokrića iz tih zemalja mogle biti općenito interesantne za razvoj osiguranja pravne zaštite.

2. FRANCUSKA

U Francuskoj se pojavilo prvo moderno osiguravajuće društvo koje je pružalo usluge pokrića troškova pravne zaštite stoga se Francuska smatra domovinom

² Dostupno na: <http://riad-online.eu/industry-data/statistics/total-premium-income/>, 14. 8. 2019.

³ The Legal Protection Insurance Marketin Europe, International AssociationOf Legal Protection Insurance, October 2015, str. 3., dostupno na: <http://riad-online.eu/industry-data/reports/>, 14. 8. 2019.

* Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Rijeka, Hrvatska, e-mail: lorisb@pravri.hr.

¹ Dostupno na: <http://riad-online.eu/industry-data/statistics/market-shares-in-europe/>, 14. 8. 2019.

suvremenog OPZ-a (Kilian, 1999, 32). Pravne temelje OPZ-a u Francuskoj čini *Codedes Assurances* (Zakonik o osiguranju, čl. L127-1 do L127-8.), te opći i posebni uvjeti OPZ-a pojedinih osiguratelja. U Francuskoj ne postoje, tzv. opći ogledni uvjeti OPZ-a (Werner, 1985, 106).

Karakteristično za francuske osiguratelje pravne zaštite je što oni pružaju svojim osiguranicima usluge novčanog karaktera (plaćanje pravnih troškova), ali i usluge nenovčanog karaktera, odnosno usluge u natu-ri, koje se sastoje u davanju pravnih savjeta, ali i u mogućnosti zastupanja osiguranika od strane osiguratelja, tj. njihovih pravnih suradnika u raznim izvansudskim postupcima (Kilian, 1999, 33-34). Kada je potrebno pokrenuti sudski postupak, tada je obavezno korištenje odvjetnika. Zapravo sam postupak ostvarivanja prava iz osigurateljskog pokrića teče u tri stupnja (Schröder-Frerkes, 1991, 91). U tzv. prvom stupnju zaposlenici osiguratelja pravnog obrazovanja daju pravne savjete i mišljenja kako da osiguranik riješi neki pravni problem. U tzv. drugom stupnju osiguratelj je ovlašten voditi izvansudske postupke u kojima zaposlenici osiguratelja pravne struke zastupaju i daju pravne savjete osiguraniku u cilju postizanja nagodbe između njega i protivne strane (tzv. *conciliation*). Ukoliko takvo nastojanje osiguratelja ne riješi pravni spor, već se stranke odluče za sudski postupak, tada osiguratelj snosi troškove sudskog postupka, troškove angažiranja odvjetnika u takvim sudskim postupcima te troškove eventualnih vještaka (Werner, 1985, 107).

Francuski osiguratelji pravne zaštite priznaju pravo na slobodan izbor odvjetnika, ali osiguranik može izbor odvjetnika prepustiti i osiguratelju.

Svote pokrića francuskih osiguratelja pravne zaštite u pravilu su neograničene, ali postoje brojne odredbe o franšizama po kojima osiguratelji ne snose pravne troškove u postupcima koji nemaju veliku vrijednost, čim se izbjegava financiranje vođenja suvišnih postupaka (Werner, 1985, 107).

Francuski osiguratelji pravne zaštite razlikuju se od osiguratelja pravne zaštite u ostalim europskim zemljama i po tomu što pružaju, tzv. *Défense Générale*, odnosno pokriće pravnih troškova u svim pravnim područjima, pod pretpostavkom da se osiguranik nalazi u određenom svojstvu s obzirom na koje je i sklopljeno OPZ (Werner, 1985, 107-108, Isola, 1975, 21). Dakle, ne postoji numerativno nabrojavanje pravnih područja koja su uključena u pokriće, već se navode samo pojedina isključenja. Tako u prosjeku francuske police OPZ-a pokrivaju područje građanskog prava, radnog i socijalnog prava, kaznenog te upravnog prava (Werner, 1985, 108-110). Razlikuju se osigurateljska pokrića za područje privatnog života, osigurateljska pokrića koja

se odnose na obavljanje slobodnih djelatnosti, zatim osiguranje pravne zaštite koje se odnosi na tvrtke i obavljanje raznih poslovnih djelatnosti. Osigurateljsko pokriće iz područja privatnog života obuhvaća i suosigurane osobe u koje spadaju bračni drug te maloljetna djeca, punoljetna djeca koja su na studiju, kao i osobe koje stalno žive s osiguranikom ili ih on uzdržava. Iz ovakvog obiteljskog osigurateljskog pokrića iz područja privatnog života ipak je isključeno OPZ iz područja prometnih stvari koje čini zasebnu policu osiguranja (Bellamy, 1975, 288). Postoje posebne police OPZ-a koje su namijenjene za direktore, menadžere i rukovodeće odgovorne osobe u poduzećima.

Što se tiče isključenja rizika, karakteristika francuskih osiguratelja pravne zaštite je postojanje relativno malenog broja takvih isključenja. Pojedini osiguratelji nude čak osigurateljsko pokriće bez isključenja rizika privatnog života (*contract de protection juridique sans exclusion vie privée du particulier*) (Werner, 1985, 109). U pravilu isključeni su sljedeći rizici: sporovi iz osobnog, obiteljskog, nasljednog, bračnog / izvanbračnog i posvojiteljskog prava, zatim kolektivni radni sporovi, poreznopravne stvari, sporovi iz industrijskog vlasništva i autorskih prava, sporovi protiv drugog osiguratelja pravne zaštite, sporovi između suosiguranika OPZ-a i protiv osiguranika OPZ-a, postupci koji se vode zbog namjerno poduzetih radnji osiguranika, sporovi iz ili u vezi s ustupljenim tražbinama, pravni troškovi nastali u vezi s ratom, građanskim ratom, tučnjavom, eksplozijama, trovanjima te nuklearnim štetama.

3. ŠVICARSKA

Pravne temelje za razvoj OPZ-a u Švicarskoj čine Zakon o imovinskom osiguranju (*Schadenversicherungsgesetz*), te Uredba o osiguranju pravne zaštite (*Rechtsschutzversicherungs-Verordnung*). Navedeni Zakon, usklađuje pravila švicarskog prava osiguranja s europskim direktivama o pravu osiguranja, dok Uredba uvodi u švicarsko pravo odredbe Direktive EEZ-a 344/87 od 22.06.1987. o osiguranju pravne zaštite koja se odnosi na osiguranje pravne zaštite (Poltera, 1999, 97).

Spomenuta Uredba ne uređuje specifična privatnopravna pitanja koja se tiču OPZ-a poput rizika, opsega pokrića, isključenja pojedinih rizika, nastanka osiguranog slučaja, osiguranim i suosiguranim osobama i sl., već je prvenstveno usmjerena na implementaciju navedene Direktive o osiguranju pravne zaštite, dakle sadržava većinom odredbe javnopravnog karaktera koji se odnose na uređenje načina pružanja usluga OPZ-a i zaštite osiguranika (Poltera, 1999, 97). Jedina odredba

privatnopravnog karaktera jest definicija OPZ-a navedena u čl. 1 Uredbe kao osiguranje kojim se plaćanjem premije preuzima rizik pokrivanja troškova prouzročениh u pravnima stvarima ili da se u tim pravnim stvarima postupa.

Odredbe privatnopravne naravi koje se odnose na OPZ u Švicarskoj su mahom sadržane u općim uvjetima pojedinih osiguratelja. Slično kao i u Francuskoj, tako i u Švicarskoj ne postoje neki ogledni opći uvjeti OPZ-a, već ih isključivo donose sami osiguratelji svaki za sebe (Kilian 1999, 56).

Švicarski osiguratelji pravne zaštite pružaju svoje usluge u dva temeljna oblika. Prvi oblik je tzv. *Dienstleistung*, koji zapravo predstavlja pružanje usluga u naturi, a sastoji se u tomu da osiguratelj, odnosno njegovi zaposlenici pravne struke, daju savjete osiguranicima o njihovoj pravnoj stvari te vode u ime i za račun osiguranika postupke, u vezi s postizanjem izvansudske nagodbe. Drugi oblik pružanja usluga iz OPZ-a je tzv. *Kostenübernahme*, koji se sastoji u plaćanju, odnosno preuzimanju troškova odvjetnika, suda, kao i troškova protivne strane kada postoji obveza na njihovu naknadu (Werner, 1985, 120-121, Viret, 1975, 172).

Ovakav model pružanja usluga osiguratelja pravne zaštite (novčanog i nenovčanog karaktera), koji uvelike sliči onom u Francuskoj, posljedica je postojanja, tzv. ograničenog odvjetničkog monopola. Naime, odvjetnički monopol u Švicarskoj ne postoji u davanju pravnih savjeta i zastupanja stranka u izvansudskim postupcima (Kilian 1999, 56), ali kada je potrebno zastupanje stranaka pred sudom, tada takvo zastupanje ne mogu obavljati zaposlenici osiguratelja pravne zaštite, već odvjetnici koji imaju isključivo pravo zastupanja stranaka pred sudom (Mikulandra Tadić, 2004, 345).

U pogledu osigurateljskog pokrića rizika vrijedi načelo da su pokriveni samo oni rizici koji su taksativno nabrojani u uvjetima osiguranja te oni koji se odnose na određenu vrstu osigurateljskog pokrića, odnosno za određenu granu prava (Mikulandra Tadić, 2004, 342). Dakle, ne postoji opće osigurateljsko pokriće svih rizika koji se mogu osigurati, već se osigurateljsko pokriće pruža samo za posebno, izričito navedene rizike u polici osiguranja. Tako postoji osigurateljsko pokriće u pogledu (Werner, 1985, 122-130): 1) odnosa iz prouzročenja i naknade štete – pokriveni su samo postupci ostvarivanja prava na naknadu štete; 2) kaznenog prava – pokriveno je ponašanje iz nehaja i iz nužne obrane; 3) radnog prava – sporovi iz privatnih radnih odnosa i javnopravnih službeničkih odnosa, 4) prava osiguranja – osigurateljsko pokriće u sporovima s osiguravajućim društvima, mirovinskim i zdravstvenim osiguranjima, izuzeti su sporovi s vlastitim osigurateljem pravne zaštite; 5) motornih vozila – sporovi iz ugovora i obve-

znih prava na motornim vozilima, kao i pitanja u vezi s plaćanjem poreza na vozila; 6) prometna pravna zaštita – postupci koji se vode zbog uporabe motornih vozila, a osiguranik ima položaj vozača, vlasnika, posjednika, suvozača, – osigurateljsko pokriće se proteže i na članove obitelji osiguranika kao suosigurane osobe, osigurateljsko pokriće u prometnim stvarima može se kombinirati s pokrićem u pogledu odnosa iz naknada šteta, osiguranjima, oporezivanjima vozila i obveznim pravima u pogledu vozila; 7) ugovorno pravo – sporovi iz svih ili većini vrsta obveznopravnih ugovora, 8) stvarnopravnih odnosa nekretnina – obuhvaćeni su rizici pravne zaštite vlasništva, najma i zakupa, ograničenih stvarnih prava, susjedskih odnosa, pokriće se odnosi na zemljišta, zgrade i dijelova zgrada; 9) područja privatnog života – obuhvaća kombinaciju osigurateljskog pokrića iz više pravnih područja, a odnose se na privatni život osiguranika (odštetno pravo, kazneno pravo, radno pravo, pravo osiguranja, ugovorno pravo, stvarno pravo nekretnina, pravo savjetovanja u obiteljskim i nasljednim stvarima); 10) pravne zaštite tvrtki – osigurateljsko pokriće odnosi se na vlasnika tvrtke, zaposlenika tvrtke i direktora, a obuhvaća područje iz odštetnog prava, kaznenog prava, prava osiguranja, radnog prava, ugovornog prava i stvarnog prava nekretnina.

U pogledu isključenja iz pokrića osiguranja također postoji načelo da je osigurateljsko pokriće isključeno samo u pogledu onih rizika koji su u uvjetima osiguranja taksativno navedeni. Ovdje primjerice spadaju (Mikulandra Tadić, 2004, 344, Werner, 1985, 131): 1) sporovi protiv samog osiguratelja pravne zaštite; 2) namjerno izvršenje kaznenih djela; 3) sporovi u vezi s kupovinom i prodajom vrijednosnih papira, bankovnim, burzovnim, spekulativnim i investicijskim poslovima, 4) sporovi koji proizlaze iz intelektualnog vlasništva; 5) stečajni postupak; 6) sporovi u vezi s igrama i kladjenjem, 7) pravna zaštita u vezi s ratnim događajima, pobunama, nemirima, demonstracijama, radioaktivnim zračenjima i nuklearnim štetama, te nesrećama izazvanim kemijskim tvarima.

U švicarskom pravu, u pogledu prava osiguranika na slobodan izbor odvjetnika postoji načelno gledište općeprihvaćenosti tog prava osiguranika, ali iz dikcije odredbi Uredbe o OPZ-u moguće je izvesti zaključak da osiguratelj nije beziznimno vezan postojanjem takvog prava. Naime, u čl. 8, st. 1 Uredbe propisano je da osiguranik ima pravo na slobodan izbor odvjetnika u samo dva slučaja: a) kada se radi o postupanju pred sudom ili u upravnom postupku i b) kada postoji sukob interesa (koji primjerice postoji kada osiguranik i njegov protivnik imaju istog osiguratelja pravne zaštite). Nadalje, u čl. 8 st. 2. Uredbe čak se izriječno priznaje osiguratelju odbiti suradnju s izabranim odvjetnikom

osiguranika kad se govori da ugovorom o OPZ-u može biti predviđeno takvo pravo osiguratelja na neprihvatanje izabranog odvjetnika, u kojem slučaju osiguranik ima pravo predložiti tri naredna odvjetnika od kojih jedan mora biti prihvaćen i od osiguratelja. Dakle, moglo bi se zaključiti da je prema švicarskoj Uredbi o OPZ-u pravo na slobodan izbor odvjetnika ograničeno na naprijed naznačene slučajeve, odnosno da u ostalim slučajevima osiguratelj može u svojim uvjetima osiguranja predvidjeti da osiguranik ne može sam slobodno izabrati odvjetnika. Doduše ovakav zaključak ublažen je spomenutom odredbom kako osiguratelj mora prihvatiti jednog od tri naredno predloženog odvjetnika od strane osiguranika. No, u svakom slučaju osiguratelj pravne zaštite u Švicarskoj rijetko nude potpunu slobodu izbora odvjetnika (Mikulandra Tadić, 2004, 346) (samo kada ih na to prisiljava Uredba) te su većinom skloni ograničavanju slobode izbora, a što dovodi do sporova s osigurateljem kada je osiguranik nezadovoljan s radom odvjetnika kojeg mu je izabrao (imenovao) osiguratelj, a koji se sastoji u osiguranikovom traženju promjene odvjetnika i posljedično s tim u vezi, snošenju povećanih pravnih (odvjetničkih) troškova (Schröder-Frerkes, 1991, 177).

4. ITALIJA

U Italiji pravni temelji OPZ-a nalaze se u čl. 163 i 164, te u čl. 173 i 174 *Codice delle assicurazioni private* (Zakonik o privatnim osiguranjima), te u različitim općim i posebnim uvjetima OPZ-a pojedinih osiguratelja. Kao i u Francuskoj, ni u Italiji ne postoje, tzv. opći ogledni uvjeti OPZ-a (Werner, 1985, 143). Pored navedenih pravnih temelja u obzir bi još došle i opće ugovorne odredbe o ugovoru o osiguranju koje se nalaze u Građanskom zakoniku (čl. 1882–1935), posebno odredbe o imovinskim osiguranjima (čl. 1904–1918).

Spomenute odredbe čl. 163 i 164, te 173 i 174 Zakonika o privatnim osiguranjima odnose se na odredbe Direktive EEZ-a br. 87/344 o osiguranju prave zaštite od 22. 6. 1987. Tako se u čl. 163 Zakonika o privatnim osiguranjima govori o primjeni odredbi o OPZ-u koje su sadržane u Zakoniku. Te se odredbe ne primjenjuju na OPZ koje se odnosi na uporabu pomorskih brodova te na OPZ koje se odnosi na snošenje troškova obrane osiguranika u osiguranju od odgovornosti od zahtjeva oštećenih osoba. U čl. 164 Zakonika o privatnim osiguranjima govori se o načinima upravljanja štetama osiguratelja pravne zaštite, a u cilju izbjegavanja sukoba interesa. U čl. 173 Zakonika o privatnim osiguranjima daje se definicija OPZ-a kao osiguranje kojim se osiguratelj obvezuje preuzeti teret pravnih troškova ili izvršiti

činidbe neke druge prirode, koji su nastali osiguraniku u obrani njegovih pravnih interesa, u bilo kojem tipu postupka ili izvansudske stvari U čl. 174 Zakonika o privatnim osiguranjima govori se o pravima osiguranika OPZ-a kao što je to pravo na slobodan izbor odvjetnika (st. 1), te i pravo na provođenje posebnog postupka u slučaju sukoba mišljenja između osiguratelja i osiguranika po pitanju nastanka osiguranog slučaja, koje pravo mora biti izrijekom propisano u ugovoru o OPZ-u (st. 2.).

Također, i za talijansko pravo je karakteristično da odvjetnički monopol postoji samo u pogledu zastupanja na sudu (Kilian, 1999, 41). Izvansudsko savjetovanje i zastupanje mogu obavljati i ostali pravници koji nisu odvjetnici, a koji se često pojavljuju kao suradnici ili zaposlenici osiguratelja pravne zaštite koji onda po prijavljenom osiguranom slučaju pružaju pravne savjete osiguranicima ili ih zastupaju u izvansudskim postupcima, čime se i u Italiji omogućuje da osiguratelji pravne zaštite pružaju usluge ne samo u obliku snošenja troškova, već i u naturi (činidba na *facere*) – pravnim savjetovanjem i zastupanjem (Boni, 2003, 48, 52–52). U slučaju ako postoji potreba zastupanja na sudu, takve poslove mogu obavljati isključivo odvjetnici, pa tada osiguratelji snose i odvjetnički trošak. U Italiji stranka i odvjetnik mogu slobodno ugovoriti visinu odvjetničkog honorara (Građanski zakonik, čl. 2233, st. 1), što nepovoljno djeluje na razvoj OPZ-a, upravo zbog nemogućnosti predviđanja visine odvjetničkih troškova (Kilian, 1999, 42).

U pogledu pokrića rizika, i u Italiji, kao i u većini drugih zemalja, osigurateljska zaštita ne obuhvaća sve moguće pravne situacije u kojima se javlja potreba za pravnom pomoći i zaštitom, već se osigurateljsko pokriće odnosi na bliže, odnosno preciznije definirana pravna područja (Schröder-Frerkes, 1991, 220). Talijanski osiguratelji pravne zaštite specijalizirali su se u pravilu u dvije različite grupe, jedni nude usluge OPZ-a u prometnim stvarima, dok su ostali orijentirani na OPZ iz područja privatnog života i OPZ za potrebe tvrtki i pravnih osoba (Werner, 1985, 143). U pravilu, pokrivena su sljedeća pravna područja (Boni, 2003, 30–35): 1) područje odštetnog prava (troškovi vođenja postupka u vezi sa zahtjevom za naknadu štete koju su osiguraniku prouzročile treće osobe), 2) područje kaznenog prava (troškovi kaznenog postupka koji se vodi zbog kaznenog djela učinjenog iz nehaja), 3) pravna pomoć u području prometa (uključuje pokrivanje troškova kaznenog postupka zbog prometnih kaznenih djela iz nehaja; troškova prekršajnih postupaka koji se vode zbog prometnih kazni i oduzimanja vozačkih dozvola, troškovi sporova koji se vode zbog ugovornih, odnosno stvarnopravnih odnosa u pogledu motornih vozi-

la; osigurateljska zaštita u prometnim stvarima odnosi se na osiguranika koji ima položaj: vlasnika vozila, posjednika vozila, vozača, suputnika, a pokrićem su obuhvaćene i suosigurane osobe u koje spadaju ovlaštene vozači, suputnici, članovi obitelji itd.), 4) ugovorno pravo (troškovi sporova u pogledu obveznopравnih ugovora), 5) troškovi radnopravne zaštite između zaposlenika i poslodavaca, uključujući troškove postupaka koji se vode zbog socijalnog osiguranja, 6) najamni i zakupni odnosi (troškovi sporova u vezi s korištenjem i uporabom poslovnih prostora i stanova), 7) sporovi iz industrijskog vlasništva, 8) područje privatnog života u kojem se preuzimaju pravni troškovi osiguranika i članova njegove obitelji koji se odnose na pravnu zaštitu u pogledu naknade štete, kaznenog prava, ugovornog prava, najamnih i zakupnih odnosa glede nekretnina te radnog prava i 9) područje OPZ-a za tvrtke, obrtnike i slobodna zanimanja kojima se potreba za pravnom zaštitom javlja u vezi s obavljanjem svoje poslovne, odnosno profesionalne djelatnosti.

Snose se u pravilu svi procesni troškovi koji pogađaju osiguranika, tj. njegovi vlastiti troškovi, kao i troškovi protivne strane ukoliko je osiguranik izgubio spor. Tako se snose troškovi suda, odvjetnika, vještaka kojeg je odredio sud, troškovi ovršnog postupka (u pravilu do dva pokušaja provođenja ovrhe) (Werner, 1985, 143).

Iz osigurateljskog pokrića u pravilu su isključena područja obiteljskog i nasljednog prava, zatim trgovačkog prava i prava zaštite tržišnog natjecanja, porezno pravo i upravno pravo, sporovi između suosiguranih osoba, sporovi koji su inače pokriveni osigurateljskim pokrićem, a koje je osiguranik prijavio osiguratelju tri mjeseca nakon prestanka osigurateljskog pokrića (Werner, 1985, 147).

5. BELGIJA

Belgija, nakon Francuske, Švicarske i Italije predstavlja četvrtu zemlju u kojoj se pojavilo OPZ, još davne 1927. godine (Werner, 1985, 149). U Belgiji također ne postoje ogledni primjerci općih uvjeta OPZ-a, već mnogi belgijski osiguratelji pravne zaštite imaju svoje vlastite opće (i posebne) uvjete OPZ-a (Fiasse, 1975, 176, 184).

U pogledu opsega troškova, belgijski osiguratelji pravne zaštite preuzimaju troškove odvjetnika, troškove suda u civilnim stvarima (troškove suda u kaznenim stvarima u pravilu preuzimaju samo specijalni osiguratelji, ne i kompozitni osiguratelji), cjelokupne troškove sudskog postupka protivnika osiguranika kada je protivnik osiguranika pobijedio u postupku, troškove sudskog vještaka, troškove osobnog pojavljivanja osi-

guranika u postupcima pred inozemnim sudovima (troškove puta i smještaja), zatim troškove sudske nagodbe, troškove ovršnog postupka, ali samo za provođenje ovrhe po jednom ovršnom naslovu i to pod uvjetom da se ovršni postupak pokreće najkasnije u roku od pet godina od pravomoćnosti odluke (Werner, 1985, 154–155).

Karakteristično je za belgijske osiguratelje pravne zaštite da su ovlaštene pokušati izvansudsko rješavanje sporova između svojeg osiguranika i njegovog protivnika. Ali ako osiguranik odbije prijedlog izvansudske nagodbe i odluči se na vođenje sudskog postupka, tada je osiguratelj obavezan snositi troškove pravne zaštite (Kilian, 1999, 28–29). Sam osiguranik ima pravo na slobodan izbor odvjetnika (Schröder-Frerkes, 1991, 146), ali osiguratelj može imenovati odvjetnika osiguraniku ako ga ovaj nije izabrao, a postoji potreba ostvarivanja pravnih interesa pred sudom (Werner, 1985, 154). Belgijski odvjetnici imaju isključivo pravo na zastupanje stranaka pred sudom, ali u pogledu davanja savjeta i izvansudskog zastupanja stranaka takav monopol ne postoji, što omogućuje osigurateljima pravne zaštite korištenje vlastitih djelatnika pravne struke u izvansudskom zastupanju i savjetovanju svojih osiguranika (Kilian, 1999, 28). Što se tiče visine odvjetničkog honorara vrijedi načelo slobodnog ugovaranja, ali to načelo može biti ograničeno nadležnošću odvjetničke komore donositi pravila o visini honorara ili sniziti one ugovorne naknade honorara koje su previsoke (Kilian, 1999, 29). U svakom slučaju, sloboda ugovaranja visine odvjetničkog honorara nepovoljno utječe na mogućnost izračunavanja premija OPZ-a (Werner, 1985, 163). Od utjecaja na naknadu odvjetničkih troškova od strane osiguratelja zasigurno su i odredbe čl. 1018. belgijskog Zakonika o sudovima po kojima svaka stranka mora snositi troškove svojeg odvjetnika neovisno o ishodu postupka, odnosno troškovi odvjetnika se ne nadoknađuju od protivne strane koja je izgubila spor (nadoknađuju se samo troškovi suda).

Osiguravaju se u pravilu sljedeći rizici (Werner, 1985, 155–160, Fiasse, 178–180, 185–186): 1) pravna zaštita u pogledu naknade štete – specifičnost belgijskih osiguratelja pravne zaštite je u tomu što se osiguravaju troškovi pravne zaštite, kako u pogledu ostvarivanja prava na naknadu štete, tako i u pogledu obrane od zahtjeva za naknadu štete; ovo posljednje je u većini europskih zemalja dužnost osiguratelja od odgovornosti, a ne obaveza osiguratelja pravne zaštite kao što je to slučaj u Belgiji; 2) pravna zaštita u pogledu vozačke dozvole – osiguravaju se troškovi pravne zaštite u različitim pravnim postupcima koji se vode zbog oduzimanja, produženja ili ograničenja vozačke dozvole; 3) pravna zaštita u pogledu obveznopравnih ugovora

– pokrivaju se troškovi sporova koji se vode zbog ili nastaju iz obveznopravnih ugovora u kojima se kao stranka javlja osiguranik OPZ-a, osiguravaju se pravni troškovi mogućih sporova u pogledu gotovo svih vrsta ugovora (isključeni su troškovi sporova u vezi s ugovorom o transportu, kreditu, jamstvu te osiguranja od odgovornosti za proizvode i osiguranja zbog preki-da poslovanja); 4) pravna zaštita u pogledu najamnih/zakupnih odnosa – osiguravaju se troškovi ostvarivanja pravnih interesa iz ugovora o najmu i zakupu zgrada, dijelova zgrada ili zemljišta, 5) pravna zaštita u pogledu oporezivanja motornih vozila, 6) pravna zaštita u prometnim stvarima – predstavlja jedan paket pokrivenih rizika pravnih troškova OPZ-a koji se odnose na pitanje naknade štete, prometnih kaznenih stvari, postupaka u vezi s vozačkim dozvolama i oporezivanjem motornih vozila; osigurateljsko pokriće pravne zaštite u prometnim stvarima obuhvaća samog osiguranika u svojstvu vlasnika vozila, posjednika-ovlaštenog imatelja, vozača te suputnika u vozilu; osigurateljska zaštita se proteže i na članove obitelji osiguranika kao suosigurane osobe; pokriveni su i rizici pravne zaštite kada se osiguranici ili suosigurane osobe nalaze u položaju pješaka, biciklista te korisnika javnih prijevoznih sredstava; moguće je posebno prometno osigurateljsko pokriće pravne zaštite koje se vezuje samo na vozila u vlasništvu ili u ovlaštenom posjedu osiguranika, a moguće je i osigurateljsko pokriće koje se odnosi samo na vozača koji upravlja tuđim vozilima u kojem slučaju bi bili pokriveni troškovi pravne zaštite vozača u pogledu postupaka koji se odnose na vozačku dozvolu, prometna kaznena djela i naknade štete u vezi s prometnom djelatnosti; 7) pravna zaštita iz područja privatnog života – pokriva pravne troškove iz područja izvanugovorne odgovornosti za štetu, kaznenog prava, radnog i socijalnog prava, ugovornog prava i prava najamnih i zakupnih odnosa glede nekretnina; osim osiguranika pokriva i potrebu za pravnom zaštitom suosiguranih osoba u koje spadaju: bračni drug, malodobna i punoljetna djeca koja nisu u braku; 8) pravna zaštita za osobe koje obavljaju samostalnu ili slobodna zanimanja te tvrtke – pokriva pravne troškove iz područja djelatnosti navedenih osoba, a tiču se: naknade štete, vođenja kaznenog postupka, radnog prava, ugovornog prava te prava iz najamnih i zakupnih odnosa glede nekretnina; krug osiguranih osoba proteže se osim na osiguranika i na njegove zaposlenike te bračnog druga i maloljetnu djecu koji obavljaju poslove iz djelatnosti osiguranika.

Iz osigurateljskog pokrića isključeni su u pravilu sljedeći rizici (Schröder-Freres, 1991, 138): 1) pravna zaštita u postupcima koji bi se vodili zbog ratnih događaja, građanskih i političkih nemira, štrajka i isključenja zaposlenika iz posla, 2) pravna zaštita u postupcima

koji bi se vodili zbog uporabe nuklearne energije i prirodnih katastrofa, 3) pravna zaštita iz područja prava društava, 4) obiteljskoppravna zaštita i bračno pravo, 5) pravna zaštita iz područja industrijskog vlasništva i autorskog prava, 6) troškovi pravne zaštite pred ustavnim i upravnim sudom, 7) poreznopravna zaštita, 8) pravni troškovi iz sporova iz ugovora o jamstvu, garanciji i preuzimanja duga, 9) građevinski rizici i sporovi iz ugovora o gradnji, 10) pravni troškovi sporova u vezi s hipotekom, privilegijima i založnim pravima, 11) pravni troškovi u postupcima pred međunarodnim ili supranacionalnim sudovima i 12) pravni troškovi u pogledu zahtjeva koji su nakon nastupa osiguranog slučaja prešli na osiguranika.

6. AUSTRIJA

Pravni okvir OPZ-a u Austriji predstavljaju odredbe §§158j–158p austrijskog Zakona o ugovoru o osiguranju (*Versicherungsvertragsgesetz, VVG*, dalje u tekstu: AZUO) kojima je u austrijsko pravo uvedena Direktiva o osiguranju pravne zaštite. OPZ se u § 158j, st. 1 definira kao osiguranje kojim se osiguratelj brine o ostvarivanju pravnih interesa osiguranika iz pravnog područja koje je navedeno u ugovoru u osiguranju i snosi pri tomu pravne troškove koji nastaju osiguraniku. Ukoliko nije drukčije ugovoreno osigurateljsko pokriće postoji za pravne troškove u postupcima pred sudovima i tijelima vlasti, ali i za pravne troškove izvan navedenih postupaka. Time je u austrijski AZUO izriječno u definiciji OPZ-a odredio da i izvanprocesni troškovi ulaze u osigurateljsko pokriće (Prölls/Martin, 2004, 887). AZUO propisuje i rok od dva tjedna računajući od prijave štete i postavljanja zahtjeva za pokrićem a u kojem osiguratelj mora obavijestiti pismeno osiguranika priznaje li mu ili odbija pokriti troškove pravne zaštite iz osigurateljskog pokrića (AZUO, § 158n, st. 1). Pritom, pisana obavijest o odbijanju osigurateljske zaštite mora biti temeljito obrazložena. U slučaju zakašnjele obavijesti o odbijanju osigurateljske zaštite, osiguratelj je dužan nadoknaditi troškove pravne zaštite koji su nastali od trenutka od kada je o odbijanju zahtjeva osiguranik trebao biti pravodobno obaviješten, pa do trenutka zakašnjele obavijesti o odbijanju pokrića (AZUO, § 158n, st. 3). U austrijskom pravu, iako načelno postoji pravo osiguranika na slobodan izbor odvjetnika (AZUO, §158k, st. 1), ipak je moguće postojanje stanovitih ograničenja. Ograničenja izbora odvjetnika sastoje se u tome da AZUO dopušta da se ugovorom o OPZ-u odredi kako osiguranik može birati odvjetnika za zastupanje između kruga odvjetnika koji imaju ured u mjestu u kojem se vodi prvostupanjski sudski ili upravni postupak. Ako

u jednom takvom mjestu nema najmanje četiri odvjetničkih ureda, tada se izbor odvjetnika može učiniti s područja višeg nadležnog suda.

Austrija je jedna od rijetkih zemalja u Europi koja ima tzv. opće ogledne (standardne) uvjete OPZ-a (tzv. *Allgemeinen Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung*, skraćeno ARB). Ti uvjeti nisu obvezatni u primjeni, već je svaki osiguratelj slobodan u donošenju svojih uvjeta, ali ipak mnogi osiguratelji koriste njihove klauzule. Stoga, se može zaključiti kako ogledni opći uvjeti na jedan posredan način predstavljaju sveobuhvatan pravni izvor OPZ-a u Austriji

U Austriji se OPZ definira kao osiguranje kojim osiguratelj osigurava osigurateljsku zaštitu, kada osiguraniku prilikom ostvarivanja njegovih pravnih interesa nastanu određeni troškovi (§ 1, st. 1 oglednih općih uvjeta ARB iz 2007 godine). U austrijskom pravu usvojeno je mišljenje da činidba osiguratelja ne mora uvijek imati sadržaj plaćanja troškova, već može uključivati i radnje nekog drugog sadržaja, odnosno sadržaja na činjene (Lorenz-Liburnau, 1975, 179–180).

Za austrijsko pravo je karakteristično da je za odvjetnike pridržano isključivo pravo zastupanja stranaka, kako u postupcima pred sudovima i drugim tijelima, tako u izvansudskom zastupanju i davanju savjeta svojim klijentima (strankama) (Kilian, 1999, 50). Međutim, ipak ne postoji propis koji bi sprječavao, odnosno sankcionirao, da i osobe pravne struke koje nisu odvjetnici, obavljaju zastupanje stranaka u izvansudskim postupcima i davanju pravnih savjeta. Ovo ipak ostavlja mogućnost da se osiguratelji u izvansudskom rješavanju stvari koriste svojim zaposlenicima pravne struke, mada je u praksi to rijetko te većina osiguratelja upućuje na stručnu pomoć odvjetnika (Schröder-Freres, 1991, 60–61). U pogledu određivanja visine odvjetničkog honorara vrijedi načelo slobodnog ugovaranja, ali je ono u više navrata ograničeno. Ponajprije, visina honorara ne može biti u nerazmjeru s vrijednosti predmeta spora ili protivna prirodni odnosa. Ukoliko izostane ugovaranje honorara, tada se primjenjuju odredbe Zakona o odvjetničkoj tarifi (*Rechtsanwaltstarif-Gesetz, RATG*) čija se primjena odnosi na postupke pred parničnim i izbranim sudovima te na kaznene postupke pokrenute privatnom tužbom (Kilian, 1999, 51). Na ostale postupke, a i ukoliko visina honorara nije ugovorena primjenjuje se tzv. autonomne smjernice o odvjetničkom honoraru koje donosi austrijska odvjetnička komora. Ovakva ograničenja slobode ugovaranja visine odvjetničkog honorara te postojanje propisa i smjernica kojima se honorar može odrediti od velike su važnosti za razvoj OPZ-a u Austriji, jer se propisivanjem visine odvjetničkog honorara utječe i na mogućnost lakšeg izračuna premije osiguranja. Posljedično tome i

u čl. 6, toč. 6.1. ARB 2007 određeno je da osiguratelj preuzima samo odvjetničke honorare koji su ili određeni RATG-om ili smjernicama odvjetničke tarife. Dakle, osiguratelji pravne zaštite u Austriji sukladno ARB 2007 ne nadoknađuju troškove odvjetničkog honorara koji je slobodno ugovoren.

Što se tiče same vrste pravnih troškova koji ulaze u opseg pokrivača (Werner, 1985, 180–181) u Austriji osiguratelji pravne zaštite snose cjelokupne troškove stranke (osiguranika), tj. njezine odvjetničke troškove i troškove suda, sudskih vještaka i tumača, kao i troškove protivne strane koje je osiguranik dužan snositi. Nadalje, pokrivaju se i troškovi dokaznih sredstava u izvansudskom postupku, te troškovi pokretanja i vođenja ovršnog postupka po svakom ovršnom naslovu, a ako prvi pokušaj provođenja ovrhe bude bezuspješan, tada se troškovi svakog daljnijeg ovršnog postupka snose u iznosu koji odgovara određenom postotku od svote osiguranja, a određivanje spomenutog postotka ovisi o svakom pojedinom osiguratelju. Pokrivaju se i troškovi pojavljivanja u postupcima koji se vode pred inozemnim sudovima.

U prema austrijskim oglednim općim uvjetima iz 2007. godine (ARB 2007) pokrivaju se sljedeći rizici: 1) troškovi pravne zaštite u vezi s motornim vozilom (čl. 17) – obuhvaćaju se troškovi pravne zaštite koji pogađaju vlasnika, ovlaštenog posjednika, zakupnika, ovlaštenog vozača, kao i ovlaštenog suputnika, u pogledu ostvarivanja zahtjeva za naknadu štete, obrane u kaznenom postupku, u postupku koji se vodi zbog oduzimanja, produženja ili ograničenja vozačke dozvole, te troškovi pravne zaštite koji nastaju u vezi sa sporovima iz ugovornih odnosa glede motornih vozila (kupoprodaja, najam, zakup, financiranje kupnje, popravak vozila i dr.); 2) troškovi pravne zaštite vozača (čl. 18) – pokriveni su svi troškovi pravne zaštite kao i pod 1) a odnose se samo na vozača tuđeg vozila; 3) troškovi pravne zaštite iz područja privatnog života (čl. 19) – pokrivaju se troškovi pravne zaštite koji pogađaju osiguranika iz područja privatnog života (područje života koje se ne odnosi na stjecanje prihoda); pokriveni su proteže i na pravne troškove iz privatnog života suosiguranih osoba u koje spadaju članovi obitelji (bračni drug, maloljetna djeca); pravna zaštita postoji samo u pogledu troškova ostvarivanja i obrane od zahtjeva za naknadu štete te obrane u kaznenom postupku; 4) troškovi pravne zaštite iz područja poslovne djelatnosti, obrtništva i slobodnih zanimanja (čl. 19) – i ovdje se pokrivaju samo troškovi pravne zaštite u postupcima ostvarivanja i obrane od zahtjeva za naknadu štete te obrane u kaznenom postupku, ali koji se vode u vezi s obavljanjem profesionalne i poslovne djelatnosti; 5) radnopravna zaštita (čl. 20) – pokrivaju se troškovi ostvarivanja pravnih intere-

sa iz radnih odnosa kada se osiguranik javlja u položaju poslodavca koji ostvaruje svoje pravne interese prema zaposlenicima, ili kada se osiguranik javlja u položaju zaposlenika kod nekog poslodavca protiv kojeg ostvaruje pravne interese; u ovom posljednjem slučaju osigurateljska zaštita se proširuje i na članove obitelji osiguranika kao suosigurane u ostvarivanju pravnih interese protiv njihovih poslodavaca; 6) troškovi pravne zaštite u ostvarivanju prava iz socijalnog osiguranja (čl. 21) – pokrивaju se troškovi sudskog i upravnog postupka u kojem se odlučuje o pravima iz socijalnog osiguranja, kao osiguranici se mogu pojaviti sam nositelj socijalnog osiguranja (i članovi njegove obitelji kao suosiguranici) te poslodavac kao obveznik socijalnog osiguranja, u ovom potonjem slučaju se i zaposlenici poslodavca javljaju kao suosigurane osobe u ostvarivanju prava iz socijalnog osiguranja; 7) troškovi davanja pravnih savjeta (čl. 22) – snose troškove davanja usmenih pravnih savjeta iz cjelokupnog područja prava (isključeno je jedino porezno pravo i pravo javnih davanja), predviđeno je ograničenje na najviše jedan pravni savjet mjesečno; 8) troškovi pravne zaštite iz područja obveznopravnih ugovora (čl. 23) – radi se o osigurateljskom pokriću koji se nadovezuje na pokriće pravnih troškova iz područja privatnog života i pokrивa pravnih troškova iz područja poslovne djelatnosti, obrtništva i slobodnih zanimanja, osiguravaju se troškovi aktivne i pasivne strane u vođenju postupaka u kojima se odlučuje o pravima iz obveznopravnih ugovora; 9) troškovi pravne zaštite u pogledu stvarnih prava na nekretninama, uključujući i prava iz najamno-zakupnih odnosa glede nekretnina (čl. 24) – osiguranik ima položaj vlasnika, zakupca, najmoprimca, zakupodavca, najmodavca ili ovlaštenika stvarnog prava na zemljištu, zgradi ili dijelovima zgrade, osiguravaju se pravni troškovi u vezi s ostvarivanjem prava navedenih kategorija osiguranika (uključivši i prava na naknadu štete zbog oštećenja objekata, te troškove posjedovne parnice) ili obrane od tuđih zahtjeva prema navedenim kategorijama osiguranika, isključeni su troškovi obrane od zahtjeva koje postavlja javna vlast prema navedenim kategorijama osiguranika (izvlaštenje i sl.), sporovi između suvlasnika, sporovi između nasljednika u pogledu navedenih nekretnina, kao i sporovi iz ugovora koji se odnose na stjecanje navedenih objekata (kupoprodaje, darovanje i sl.); 10) troškovi pravne zaštite u nasljednopravnim i obiteljskopravnim stvarima (čl. 25 i 26).

Prema istim oglednim uvjetima u austrijskom pravu iz pokrića OPZ-a isključeni sljedeći rizici (čl. 7 ARB iz 2007): 1) klasični rizici isključenja – pravni troškovi koji bi nastali povodom vođenja postupaka koji su u vezi s ratnim događajima, ustanicama, pobunama, nuklearnom energijom, elektromagnetskim zračenjem,

terorizmom, prirodnim katastrofama, genetskim promjenama; 2) građevinski rizik (davanje odobrenja javne vlasti za graditeljske poduhvate, planiranje i financiranje takvih poduhvata) i rizik nastanka šteta zbog iskorištavanja rudnog blaga (rudarski rizik); 3) rizici pravnih troškova zbog korištenja financijsko-investicijskih instrumenata na tržištima kapitala, 4) pravni troškovi u vezi s igrama na sreću i tržišne utakmice, 5) troškovi u vezi s iskorištavanjem prava industrijskog vlasništva, 6) pravni troškovi u vezi s poreznim pravom i pravom javnih davanja, 7) pravni troškovi u vezi s pravom društava, zastupnika trgovačkih društava, zastupnika pravih osoba; 8) pravni troškovi sporova u vezi s ugovorima o osiguranju; 9) pravni troškovi sporova između osiguranika istog osiguratelja, između osiguranika i suosiguranih osoba te između samih suosiguranih osoba, 10) pravni troškovi stečajnog postupka; 11) pravi troškovi postupka koji se vodi zbog namjerno prouzročene povrede pravnih odredbi što dovodi do nastanka osiguranog slučaja (potrebe za korištenjem pravne zaštite).

7. NIZOZEMSKA

Osiguranje pravne zaštite u Nizozemskoj počelo se razvijati pedesetih, a pravi zamah je doživjelo šezdesetih godina prošlog stoljeća i to ponajviše iz područja OPZ-a u prometnim stvarima (Feltz, Wansink, 1975, 189). Do danas u Nizozemskoj, kao i u većini ostalih europskih zemalja nisu stvoreni jedinstveni (standardni) ogledni uvjeti OPZ-a, već svaki osiguratelj ima svoje vlastite uvjete (Werner, 1985, 200).

Nizozemskim osigurateljima pravne zaštite omogućava se u potpunosti pružanje usluga dvojakog karaktera – to je pružanje usluga pravne zaštite u naturi te klasično snošenje troškova pravne zaštite (Werner, 1985, 200).

Ponajprije treba naglasiti kako u Nizozemskoj ne postoji odvjetnički monopol, kako u pogledu davanja savjeta, tako ni u pogledu zastupanja klijenata pred sudom ili drugim nadležnim tijelima (Kilian, 1999, 46–47). Ovo pak znači, da nizozemski osiguratelji pravne zaštite, odnosno njihovi zaposlenici pravne struke mogu davati pravne savjete osiguranicima, ali mogu i zastupati osiguranika u sudskim i drugim postupcima. No, ne samo to, već nizozemski osiguratelji pravne zaštite mogu čak zapošljavati i odvjetnike koji će onda po povoljnijoj tarifi pružati pravne usluge savjetovanja i zastupanja osiguranika u raznim pravnim postupcima, nego što bi to bio vanjski odvjetnik (Kilian, 1999, 47, Moerland, 2006, 8, 10). Problem koji se ovdje javlja je pravo na slobodan izbor odvjetnika na kojemu inzistira nizozemska odvjetnička komora i postavljanje (ime-

novanje) odvjetnika-zastupnika osiguraniku iz redova osigurateljevih zaposlenika (čime se zapravo narušava pravo na slobodan izbor odvjetnika), posljedica čega je stalan sukob između Komore i osiguratelja pravne zaštite (Kilian, 1999, 47). Međutim, naglašava se kako osiguratelji pravne zaštite raspolažu sa velikim brojem pravnih savjetnika i djelatnika koji su u pravilu specijalizirani za pojedina pravna područja, te tako mogu pružiti kvalitetniju uslugu osiguranicima, nego pojedine privatne odvjetničke kancelarije koje imaju mali broj zaposlenih odvjetnika i pravnih savjetnika koji po specijalnosti ne mogu pokriti sva pravna područja kao osiguratelji. Nadalje, u Nizozemskoj se gotovo 90% prijavljenih osiguranih slučajeva rješava izvansudski, a u svega 10% slučajeva vode se sudski postupci, od čega se u samo 4 % slučajeva povjerava na vođenje sudskih postupaka vanjskim odvjetnicima. Zbog ovako velikog broja rješavanja prijavljenih slučajeva izvansudskim načinom, OPZ je u Nizozemskoj postalo sinonim za alternativne načine rješavanja pravnih sporova (Moerland, 2006,7, 8, 10).

Osim pružanja usluga u naturi (davanjem pravnih savjeta i zastupanja osiguranika pred nadležnim tijelima) osiguratelji pravne zaštite snose također i pravne troškove. Opseg pokrića pravnih troškova je širi nego što je to uobičajeno kod osiguratelja pravne zaštite u ostalim europskim zemljama te obuhvaća (Werner, 1985, 200–202): odvjetničke troškove i sudske troškove koje bi trebao snositi osiguranik; troškove protivne strane koji padaju na teret osiguranika; troškove vještaka, troškove provođenja ovršnog postupka bez obzira na broj predloženih ovršnih mjera (prijedloga), troškove putovanja i prenoćišta osiguranika u inozemstvu kada postoji nalog inozemnog suda za pojavljivanje na ročištu ili pak odvjetnik smatra da je to potrebno; troškove kaucije koje zahtijeva inozemni sud; troškove posebnih tijela zaduženih za utjerivanje novčanih tražbina; troškovi tumača; pokrivanje novčanog iznosa koji odgovara vrijednosti glavne stvari postupka, ako osiguratelj ocijeni da troškovi vođenja postupka u glavnoj stvari nisu ekonomski opravdani.

U pogledu pravnih područja koja ulaze u osigurateljsko pokriće rizika i u Nizozemskoj vrijedi pravilo nepostojanja općeg pokrića svih rizika, već su pokrivena samo pojedina pravna područja koja su поближе opisana u polici osiguranja (ili čak možda samo jedno pravno područje) (Schröder-Freres, 1991, 106). No, karakteristično je da nizozemski osiguratelji pravne zaštite nude vrlo velik broj pravnih područja u kojima pokrivaju troškove pravne zaštite (odnosno pružaju pravnu zaštitu), posljedično tomu nude i velik broj različitih paketa OPZ-a (Werner, 1985, 211). Pokriveni su u pravilu sljedeći rizici: 1) OPZ u području naknade

štete – pokriva se pravna zaštita (bilo u obliku troškova, bilo u naturi pružanjem savjeta ili zastupanjem od strane osigurateljevih odvjetnika) u isticanju zahtjeva za naknadu štete prema odgovornim osobama; 2) OPZ u području kaznenog prava – pokriva se pravna zaštita u kaznenom postupku; 3) OPZ u prometnim stvarima – postoje posebna pokrića koja se odnose na obvezno-pravne odnose glede motornih vozila (kupnja, zakup, popravak vozila, financiranje, uključivši i sporove iz ugovora o osiguranju glede motornog vozila – osiguranje od odgovornosti, nezgode i kasko), na pravnu zaštitu u postupcima u kojima se odlučuje o vozačkoj dozvoli osiguranika, na pravnu zaštitu vozača (pravna zaštitu u kaznenom postupku te u postupku za naknadu štete), na pravnu zaštitu vozila (položaj osiguranika imaju vlasnik, posjednik, imatelj, suputnik, vozač, a pokriće se odnosi na pravnu zaštitu u kaznenom postupku te u postupku za naknadu štete), na pravnu zaštitu osiguranika i članova njegove obitelji u prometnim stvarima; 4) OPZ u području obvezno-pravnih ugovora – moguće je kao samostalno pokriće, a moguće i kao dio pokrića koje se odnosi na obiteljsku pravnu zaštitu, na pravnu zaštitu osoba koja obavljaju samostalno zanimanje te na pravnu zaštitu tvrtki u pogledu ugovora koje one sklapaju u obavljanju svoje poslovne djelatnosti; 5) OPZ iz područja zaštite vlasništva – odnosi se na reivindikacijske zahtjeve za vraćanjem oduzetih pokretnina, 6) OPZ iz područja susjedskih odnosa, 7) OPZ u pogledu stvarnopravnih odnosa na apartmanima, 8) OPZ u pogledu najamnih i zakupnih odnosa na nekretninama, 9) OPZ u pogledu stvarnopravnih odnosa na zemljištima, zgradama i stanovima, 10) OPZ u pogledu radnopravnih odnosa i službeničkog prava, 11) OPZ koje se odnosi na ostvarivanje pravnih interesa iz socijalno pravne zaštite, 12) OPZ u pogledu pravne zaštite u upravnom postupku i sporovima s upravnim tijelima, 13) OPZ u pogledu izvlaštenja i komasacije, 14) OPZ iz područja osobnog i obiteljskog prava – ovisno o osiguratelju pokriveni su rizici pravne zaštite u brakorazvodnim parnicama, podjeli bračne stečevine i sporovi u pogledu uzdržavanja, 15) OPZ u pogledu nasljednog prava – izvansudski i sudski postupci u pogledu podjele imovine ostavitelja, osiguranik mora imati položaj nasljednika prvoga ili druga stupnja ili imati položaj bračnog druga ostavitelja, 16) pravna zaštita davanja savjeta iz nizozemskog i inozemnog prava, 17) OPZ iz područja privatnog života – uključuje gore spomenute rizike pravne zaštite poput: prometnopravne zaštite, kaznenopravne zaštite, radnopravne i socijalnopravne zaštite, obiteljskopravne i nasljednopravne zaštite, pravne zaštite iz obveznopravnih ugovora i stvarnih prava glede pokretnina i nekretnina te susjedskih odnosa – uključuje u pokriće osiguranika i članove njegove obitelji, 18) pravna zaštita

poduzeća (tvrtki) – uključuje pravnu zaštitu u pogledu ugovora koji se odnose na poslovnu djelatnost poduzeća, radnopravnu zaštitu između poduzeća kao poslodavca-osiguranika i zaposlenika poduzeća, socijalnopravnu zaštitu, kaznenopravnu zaštitu, pravnu zaštitu u pogledu zahtjeva za naknadu štete.

Iz pokrića OPZ-a isključeni su sljedeći rizici (Werner, 1985, 2017–2018, Schröder-Frerkes, 1991, 112): 1) namjerno prouzrokovan osiguran slučaj i namjerno prouzročeno kazneno djelo, 2) pravna zaštita za kojom bi postojala potreba zbog ratnih događaja, ustanaka, nemira, pobuna, revolucija i sl. 3) pravna zaštita zbog nastalih prirodnih katastrofa i nuklearnih reakcija, 4) sporovi iz ugovora o kupnji rabljenih motornih vozila za koje nije postojalo jamstvo u pisanom obliku, 5) sporovi iz ugovora o jamstvu, cesiji, preuzimanju duga i sl., 6) sporovi iz ugovora koji se odnose na transakcije s vrijednosnim papirima, 7) poreznopravna zaštita, 8) sporovi iz suvlasništva, 9) stečajni postupci i 10) sporovi koji se tiču industrijskog vlasništva, tržišnog natjecanja i prava društava.

8. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Osiguranje pravne zaštite u SAD-u uvelike se razlikuje od iste takve vrste osiguranja u europskim zemljama. Umjesto klasične osigurateljske zaštite koja postoji na temelju ugovora o OPZ-u, snošenje pravnih troškova preuzima se tzv. *prepaid legal service plans*. Ovi „planovi” nisu organizirani kao klasični osiguratelji pravne zaštite, već imaju karakter interesnih zajednica koji su pristupačni određenoj skupini osoba kojima preuzimaju, u većoj ili manjoj mjeri pravne troškove. Definiiraju se kao sporazumi (*agrrangement*) u kojem stranka (ili često poslodavac na zahtjev zaposlenika) plaća unaprijed određenu svotu paušalno, za snošenje troškova pravnih usluga koje bi stranka sporazuma (ili zaposlenik) eventualno trebala u budućnosti (Schwartz, 2003, 4). Takvi planovi nude svojim članovima (*plan member*) pokriće troškova pravne pomoći, uz plaćanje određene premije (Kilian, 1999, 58). Naglasak je na troškovima odvjetnika koji se nadoknađuju, odnosno koje plan isplaćuje odvjetnicima svojih članova kada se oni nađu u situaciji da im je potrebna stručna pravna pomoć. Dakle, u pravilu se ne nadoknađuju ostali pravni troškovi poput sudskih troškova, troškova svjedoka, vještaka, tumača i dr. (Pffennigstorf, Kimball, 1975, 345).

Postoje više oblika takvih planova. Posebno je raširen oblik planova koje ustanovljavaju određene firme, sindikati ili razne institucije, koje ih ujedno i financiraju (tzv. *plans sponsor*) (Schwartz, 2003, 5). Korisnici (osiguranici) takvih planova su zaposlenici ili članovi

navedenih sponzora, koji mogu zahtijevati usluge pravne pomoći od odvjetnika koji su u ugovornom odnosu s tim planovima. Sami osiguranici ne uplaćuju izravno premije osiguranja u takve planove, jer ih financiraju njihovi poslodavci ili organizacije čiji su članovi (Afamasaga, 2001, 29). Postoje i oblici planova čiji su osiguranici (korisnici) također suradnici i zaposlenici neke firme, ili članovi nekog sindikata, ili neke druge organizacije, u kojem slučaju zaposlenik ili član sindikata / organizacije plaća mjesečno usluge plana odbitkom od plaće, nalik na doprinose u socijalnom (zdravstvenom / mirovinskom) osiguranju. Dakle, osiguranje pravne zaštite kakvo postoji u SAD-u prvenstveno je preko tzv. *prepaid legal service plans* usmjereno prema određenoj zatvorenoj grupi klijenata (osiguranika) koji su kao takvu članovi neke institucije koja je, ili formirala sam plan pravne pomoći, ili ga financira, uz eventualna plaćanja (izdvajanja iz plaća) samih članova / zaposlenika institucije. Ipak, ovi planovi funkcioniraju na načelu raspodjele (razdiobe) rizika, što je svojstveno za osiguranje, jer se radi o sustavima u kojima se troškovi mogućih pravnih usluga koje mogu nastati u budućnosti plaćaju unaprijed od strane klijenta koji će eventualno takve usluge trebati. Troškovi se ne isplaćuju po individualnom načelu pojedinom članu plana, već svim članovima toga plana, iz sredstava prikupljenih uplatom u plan. Zbog takvog svojstva planova, u literaturi se zagovara da se za njih koristi izraz *Insurance Legal Service Plans* (Pffennigstorf, Kimball, 1977, 47-49).

Zajedničko za sve oblike spomenutih planova u SAD-u je da se u pravilu nikad ne nudi pokriće potpunih odvjetničkih pravnih troškova, odnosno da to čini vrlo malo njih (Kilian, 1999, 58–59). Najčešće se pokriće troškova odnosi se na jednostavne odvjetničke usluge (npr. savjetovanje ranoj fazi nastanka spora radi sprječavanja daljnjih pravnih troškova, razgledavanje spisa i sl.) (Afamasaga, 2001, 16–17). Ako se radi o složenijim pravnim stvarima, kada je potrebno i zastupanje na sudu, tada se osiguranicima (korisnicima plana) pružaju odvjetničke usluge po povoljnijoj cijeni, odnosno plan preuzima snošenje dijela odvjetničkih troškova. Šire pokriće odvjetničkih troškova moguće je kada se radi o planovima koji zapošljavaju svoje odvjetnike (*closed panel plans*) ili imaju posebne ugovorne odnose s određenim odvjetnicima koji onda pružaju svoje usluge uz niže troškove (tzv. *discount plans*) (Kilian, 1999, 58). Međutim, u ovom drugom slučaju osiguranici – korisnici plana usmjereni su na odvjetnike koji su u radnom ili ugovornom odnosu s planom, odnosno plan ne pokriva troškove onih odvjetnika koji se nalazi izvan sustava plana, a kojeg bi osiguranik imao namjeru izabrati.

Upravo zbog toga što američki planovi pokrivaju relativno male pravne troškove, ili ih pokrivaju i u većem iznosu, ali uz sudjelovanje samih osiguranika u njihovom snošenju, većina tih planova pokriva pravne troškove iz različitih, odnosno gotovo svih područja života i pravnih područja u kojima se može pojaviti potreba za pravnom pomoći osiguraniku, odnosno korisniku plana. Tako pokrivaju odvjetničke troškove (Afamasa-ga, 2001, 23–27) iz područja obiteljskog prava i prava osobnih statusnih odnosa fizičkih osoba, prekršajnog i kaznenog prava, stvarnopravnih odnosa u pogledu pokretnina i nekretnina, iz područja ugovornog i odštetnog prava, iz svih pravnih područja koja mogu biti u vezi s korištenjem motornih vozila, iz područja radnog i socijalnog prava (posebice mirovinsko i zdravstveno osiguranje), iz područja autorskog prava i prava industrijskog vlasništva, poreznog prava te prava zaštite potrošača.

9. ŠPANJOLSKA

U Španjolskoj pravni temelj OPZ-a predstavljaju Zakon o ugovoru o osiguranju iz 1980, a u koji je kasnije implementirana i Direktiva o osiguranju pravne zaštite (Schröder-Frerkes, 1991, 286) te opći i posebni uvjeti OPZ-a. Uvjeti OPZ-a često se javljaju i kao sastavni dio police osiguranja od odgovornosti te takvi uvjeti OPZ-a imaju u pravilu zajedničku primjenu, odnosno karakter općih uvjeta. S druge strane, specijalni osiguratelji pravne zaštite nude svoje posebne uvjete OPZ-a, ali koji su sadržajno vrlo slični (Werner, 1985, 226).

Pojava uvjeta OPZ-a koja se nadovezuju na police osiguranja od odgovornosti u Španjolskoj, posljedica je povijesnog razvoja OPZ-a u toj zemlji u kojoj su prvi osiguratelji pravne zaštite (tridesetih godina prošlog stoljeća) bili zapravo osiguratelji od automobilske odgovornosti koji su, na temelju odvojene police, nudili usluge osiguranja pravne zaštite u slučaju prometne nezgode (Calero, 1975, 223 i 247). Ovakva uska veza OPZ-a za područje prometa imalo je za posljedicu da je u Španjolskoj dugo vremena bilo najzastupljenije ili gotovo jedino postojeća vrsta OPZ-a, ona koja se odnosila na pravnu zaštitu u prometnim stvarima. Tek sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća OPZ počeo prodirati i u ostale segmente ljudskog i društvenog života (Werner, 1985, 222, Schröder-Frerkes, 1991, 271).

Kao i u većini ostalih europskih zemalja, i u Španjolskoj je profesionalno pružanje pravne pomoći, koje uključuje zastupanje stranaka pred sudom i davanje pravnih savjeta, isključivo rezervirano za odvjetnike. Međutim, španjolski osiguratelji pravne zaštite ovlašte-

ni su zapošljavati odvjetnike koje potom mogu preporučiti svojim osiguranicima u korištenju usluga pravne zaštite. Položaj zaposlenih odvjetnika kod osiguratelja je takav da su potpuno samostalni u svom radu, nisu dužni postupati po naputcima osiguratelja, a sve u cilju što kvalitetnije zaštite prava stranaka (osiguranika). Nadalje, iako postoji pravo osiguratelja da osiguraniku predloži odvjetnika s kojim je u radnom odnosu, to ne utječe na postojanje prava slobodnog izbora odvjetnika koje pripada osiguraniku, ukoliko je isti nezadovoljan predloženim izborom odvjetnika od strane osiguratelja. Pored toga, odvjetnici zaposleni kod osiguratelja pravne zaštite u pravilu su u dopunskom radnom odnosu te mogu obavljati i samostalnu praksu. Sami odvjetnički troškovi obračunavaju se po tarifama lokalnih odvjetničkih komora, no nije isključeno i da odvjetnici koji su u dopunskom radnom odnosu s osigurateljem, osiguranicima obračunavaju usluge i po jeftinijoj tarifi (koje snosi osiguratelj) (Kilian, 1999, 53).

Što se tiče stranačke obveze snošenja troškova postupka u Španjolskoj je pravilo da svaka stranka snosi svoje troškove, (odnosno njezin osiguratelj pravne zaštite ako postoji takvo osigurateljsko pokriće). Jedino u slučaju da je jedna stranka „skrivljeno prouzročila štetu drugoj strani, ...tada treba takvu štetu i nadoknaditi”, što predstavlja primjenu materijalnopravnih odredbi čl. 1902 španjolskog Građanskog zakonika o naknadi skrivljeno prouzročene štete, koja se u Španjolskoj analogno primjenjuje i na naknadu skrivljeno prouzročениh procesnih troškova (Schröder-Frerkes, 1991, 294).

Što se tiče osiguranih rizika, i u Španjolskoj vrijedi načelo specijalnosti pokrića rizika, odnosno da se jednom policom pokrivaju pojedini uže definirani rizici (koji predstavljaju pojedine segmente ljudskog života), te nepostojanje tzv. općeg pokrića rizika pravne zaštite (Schröder-Frerkes, 1991, 270).

Najzastupljenije pokriće je ono koje se odnosi na pravnu zaštitu u prometu i prometnim stvarima (Werner, 1985, 226–228). Ono se javlja u dva oblika: OPZ u korist određenog vozača osiguranika i OPZ u korist svakodobnog vozača vozila u pogledu kojeg postoji osigurateljsko pokriće. Oba oblika pokrića OPZ-a u prometnim stvarima pokrivaju pravne troškove vođenja postupka za naknadu štete i kaznenog postupka zbog uporabe motornog vozila, zatim troškove postupaka protiv drugog osiguratelja kada zbog nastanka prometne nezgode nastane i obveza tog drugog osiguratelja na isplatu osigurane svote, zatim pokrivaju se troškovi pravne zaštite u vezi s obveznim i stvarnim pravima na motornim vozilima te troškovi pravne zaštite u postupku u kojem se odlučuje o vozačkoj dozvoli. Osigurateljsko pokriće iz oba oblika proteže se i na suosiguranika – članove obitelji vozača / osiguranika kao što su ma-

lojletna djeca, roditelji, bračni drug, ali i na kućnu posluhu, kada se takve osobe nalaze u položaju suputnika u vozilu ili pješaka izvan vozila, a pretrpjele su štetu u prometnoj nezgodi. U suosigurane osobe uključeni su i zaposlenici osiguranika koji upravljaju motornim vozilom u sklopu izvršavanja radnih zadataka. Moguće je posebno sklapanje osigurateljskog pokrića za putovanje u inozemstvo ili samo za uporabu vozila na području Španjolske. Pored snošenja troškova pravne zaštite u OPZ-u koji se odnosi na područje prometa, španjolski osiguratelji pravne zaštite nude još i neke usluge koje nisu tipično vezane uz OPZ kao što su na primjer, troškovi vuče vozila, transporta bolesnika, troškovi liječnika, troškovi unajmljivanja drugog vozila, troškovi povratka u mjesto stanovanja nastradalog osiguranika / suosiguranika, iznos naknade štete u slučaju platežne nesposobnosti štetnika te predujam naknade štete u slučaju prometne nezgode sa smrtnom posljedicom.

Od ostalih rizika, pokriveni rizici ostvarivanja pravne zaštite osoba koje se bave samostalnim zanimanjem, poput obrtnika, trgovaca ili osoba koje su članovi različitih komora slobodnih zanimanja (Schröder-Frerkes, 1991, 271). Nadalje, pokrivaju se i rizici pravne zaštite iz vlasničkopravnih odnosa glede nekretnina te posebno najamnih i zakupnih odnosa glede nekretnina. Postoji i tzv. obiteljsko pokriće koje pokriva troškove pravne zaštite iz područja privatnog života koje obuhvaća troškove vođenja kaznenog postupka, postupaka radi naknade štete i zbog sporova iz ugovornog prava, a moguća je i kombinacija s troškovima pravne zaštite koji se odnose na stvarna i obvezna prava na nekretninama i troškovima pravne zaštite iz područja prometa.

Što se tiče širine opsega pokrića pokrivaju se troškovi odvjetnika i tijela koje vodi postupak, zatim svi ostali pravni troškovi koji su u postupku nametnuti osiguraniku da ih snosi (primjerice troškovi protivne strane), plaćanje kaucije i jamstava, osiguravanje činidbe izvansudskog zastupanja osiguranika posredstvom zaposlenika osiguratelja pravne struke (Schröder-Frerkes, 1991, 273).

10. VELIKA BRITANIJA

U Velikoj Britaniji OPZ se počeo razvijati tek od sredine sedamdesetih godina prošlog stoljeća (Kilian, 1999, 36). Razlog tomu je svakako činjenica da je do zakonodavne reforme 1967. godine, tzv. *Maintenance*, odnosno novčano potpomaganje strane u postupku od osobe koja nema interes u postupku niti joj pravo priznaje bilo kakav motiv za takvo „miješanje” u postupak, bilo tretirano kao kazneno djelo, ali i kao temelj građanskopravne odgovornosti za štetu (Cockerell,

1975, 331). No, ni uklanjanje zakonodavne zabrane nije utjecalo na strelovit razvoj OPZ-a u Velikoj Britaniji.

Naime, u Velikoj Britaniji mnogi automobilski klubovi nude svojim članovima, uz plaćanje određene članarine, mogućnost snošenja pravnih troškova kada postoji potreba za pravnom zaštitom koja proizlazi iz uporabe motornog vozila (uključivši i izazivanje prometne nezgode s tjelesnom ozljedom ili smrtnom posljedicom uslijed neoprezne vožnje) te iz vlasničkih prava na motornom vozilu i obveznih prava glede motornog vozila. Ovaj segment pravne zaštite, koji se odnosi na djelatnost prometa u zemljama kontinentalne Europe, vezuje se prvenstveno uz osiguratelje pravne zaštite, a manje uz automobilske klubove. U Velikoj Britaniji je obrnuta situacija, tako da su u ovom segmentu prometne pravne zaštite osiguratelji i autoklubovi međusobni konkurenti, a što svakako ima utjecaj na razvoj OPZ-a u Velikoj Britaniji.

Zatim, Velika Britanija ima vrlo razrađen sustav pravne pomoći kojim građanima sa slabim primanjima omogućuje besplatnu pravnu pomoć u obliku davanja pravnih savjeta, ali i u obliku zastupanja na sudu u svim vrstama pravnih stvari, što dodatno utječe na razvoj OPZ-a (Cockerell, 1975, 334).

Nadalje, u Velikoj Britaniji, postoje različita pravna savjetovališta (*Law Centres, Legal Advice Centres, Consumer Advice Centres*) u kojima građani (poglavito u ulozi potrošača, ali i u ostalim pravnim stvarima) mogu dobiti besplatno pravne savjete od stručnih osoba, pa čak, ovisno o vrsti savjetovališta, mogu ostvariti i besplatnu pravnu pomoć u obliku sudskog zastupanja od strane odvjetnika zaposlenika savjetovališta (Schröder-Frerkes, 1991, 205–207), a što svakako utječe na opseg osiguranika koji bi umjesto na pravna savjetovališta bili usmjereni na osiguratelje pravne zaštite.

Što se tiče položaja odvjetnika u Velikoj Britaniji, od važnosti za razvoj OPZ-a je činjenica nepostojanja odvjetničkog monopola u zastupanju i davanju pravnih savjeta u tzv. izvansudskim stvarima, što omogućuje osigurateljima pravne zaštite da svoje usluge mogu obavljati i u naturi, tj. da njegovi zaposlenici pravne struke pružaju pravne savjete osiguranicima i zastupaju ih u izvansudskim stvarima, odnosno u izvansudskim postupcima rješavanja pravnih sporova (Kilian, 1999, 37–38). U zastupanju stranaka pred sudom ipak postoji monopol odvjetnika, a kojeg može izabrati slobodno sama stranka-osiguranik. Kako pobijeđena stranka snosi svoje odvjetničke troškove, cjelokupne sudske troškove, te u djelomičnom iznosu i troškove protivne strane, bitno je naglasiti da ne postoje striktno zakonske odredbe o visini odvjetničkog honorara, već se nadoknađuju, tzv. pravedni i razumni odvjetnički troškovi (*fair and reasonable*), dakle vrijedi načelo slobodnog

ugovaranja odvjetničkih honorara. No, u slučaju da je stranka-osiguranik nezadovoljna s odmjerenim odvjetničkim troškovima, može zahtijevati preispitivanje prikladnosti visine određenog odvjetničkog honorara od strane odvjetničke komore ili pak od suda (putem tzv. *taxing mastera*) (Kilian, 1999, 38).

Osiguratelji pravne zaštite u Velikoj Britaniji nemaju opće ogleadne standardne uvjete OPZ- već svaki osiguratelj ima svoje uvjete OPZ-a koji mogu biti i vrlo različiti (Werner, 1985, 234).

U pogledu opsega troškova, osiguratelji pravne zaštite u Velikoj Britaniji nadoknađuju odvjetničke troškove osiguranika i protivne stranke ako postoji dužnost osiguranika da ih nadoknađi, zatim naknađuju se sudski troškovi te troškovi svjedoka. Troškovi vještaka se nadoknađuju samo ako se osiguratelj suglasio s njihovim korištenjem. Snose se i troškovi jamstva u kaznenom postupku (Werner, 1985, 235).

Britanski osiguratelji pravne zaštite nude nekoliko policia OPZ-a u kojima se osiguravaju najrazličitiji rizici pravne zaštite, odnosno kombinacija različitih rizika pravne zaštite (Schröder-Ferkes, 1991, 195–196). Tako u polici OPZ-a iz područja obiteljskog i privatnog života (*Family Legal Protection Policy*) osiguravaju se troškovi pravne zaštite iz radnopravnih odnosa, područja prometa, područja zaštite potrošača, troškovi brakorazvodnih parnica i razdiobe imovine te troškovi pravne zaštite u pogledu ostvarivanja prava na uzdržavanje (uključivši i državna socijalna davanja). Osigurateljska zaštita proteže se i na članove obitelji osiguranika, odnosno oni imaju status suosigurane osobe, kao što su: bračni drug osiguranika, djeca, posvojena djeca i pastorčad do 21 godine života, kao i roditelji osiguranika koji s njime žive u kućanstvu, odnosno roditelji bračnog druga osiguranika. Nadalje, u polici OPZ-a vlasnika kuća (*Home Legal Protection*) osiguravaju se troškovi ostvarivanja prava na naknadu štete zbog oštećenja kuća (nekretnina), troškovi sporova iz najamnih i zakupnih odnosa, stvarnopravnih odnosa glede nekretnina, troškovi sporova iz ugovora o kupnji i prodaji nekretnina, susjedski odnosi, pravna zaštita osoba koje obavljaju poslove u kućanstvu. Moguće je posebno zaključiti navedenu vrstu police OPZ-a samo za kuće za odmor (*Holiday Homes Legal Protection*), odnosno moguće je obuhvatiti sve nekretnine koje su u vlasništvu ili posjedu osiguranika. Zatim postoji posebna policia OPZ-a koja se odnosi na zaposlenike (*Employee Benefit Policy*), koja pokriva troškove pravne zaštite osiguranika u statusu zaposlenika u ostvarivanju pravnih interesa iz područja radnog prava, odštetnog prava i kaznenog prava u obavljanju radnih zadataka. Postoji i samostalna policia OPZ-a koja se odnosi na pravnu zaštitu u prometnim stvarima (*Motor Legal Protection*) koja pokriva

troškove pravne zaštite do kojih može doći uslijed upotrebe motornog vozila, poglavito ako se radi o ostvarivanju zahtjeva za naknadu štete na osobama i vozilu ili priključnom vozilu te troškovi pravne zaštite u vezi s kupnjom i prodajom, iznajmljivanjem i unajmljivanjem te servisiranjem vozila. Uključena je i pravna zaštita u prometnim kaznenim stvarima. Osigurateljska zaštita se proteže na samog osiguranika, ali i na svaku osobu u položaju ovlaštenog vozača ili suputnika u vozilu. Zatim postoji i policia OPZ-a koja se odnosi na pravnu zaštitu tvrtke (*Comercial Legal Protection*) koja pokriva pravne troškove u ostvarivanju pravnih interesa iz radnih odnosa između tvrtke i njezinih zaposlenika, troškove postupaka za naknadu štete i troškove kaznenih postupaka koji se vode u vezi s obavljanjem poslovne djelatnosti tvrtke te troškovi pravne zaštite i ostvarivanja pravnih interesa iz ugovora tvrtke i njezinih klijenata koji se odnose na njezinu poslovnu djelatnost. Pokrivaju se i troškovi pravne zaštite u prometnim stvarima koje se također odnose na djelatnost tvrtke. Osigurateljsko pokriće obuhvaća i samog vlasnika tvrtke, odnosno dioničare, kao i direktore odnosno menadžere u obavljanju svojih profesionalnih zadataka u tvrtci. Posebno osigurateljsko pokriće postoji i za manje tvrtke (*Shop Legal Protection*) koje ima isti opseg pokrića kao i *Comercial Legal Protection*, ali uz plaćanje niže premije koja je prilagođena manjim tvrtkama.

11. ŠVEDSKA

U Švedskoj se OPZ pojavilo tek šezdesetih godina prošlog stoljeća i to prvenstveno kao nadopuna švedskog sustava sveobuhvatne besplatne pravne pomoći građanima (Regan, 2003, 52). No, kako je takav sustav sveobuhvatne besplatne pravne pomoći građanima tijekom godina počeo predstavljati preveliko opterećenje za državne financije, krajem devedesetih godina prošlog stoljeća podvrgnut je značajnim restrikcijama, tako da se sve veći broj građana počeo samostalno opredjeljivati za sklapanje policia s osigurateljima pravne zaštite (Kilian, Regan, 2004, 248–252). Stoga se značajniji rast i razvoj OPZ-a u Švedskoj bilježi tek u zadnjih dvadesetak godina.

Za švedske osiguratelje pravne zaštite karakteristično je da police OPZ-a sklapaju kao dodatne police osiguranja uz već postojeće osiguranje i to prvenstveno osiguranje od automobilske odgovornosti za štetu te osiguranje kućanstva, vlastitog doma i vila (Kilian, 1999, 55). Sve police OPZ-a u navedenim osiguranjima pokrivaju troškove pravne zaštite za ostvarivanje zahtjeva za naknadu štete, a police OPZ-a koje su uključene u tri posljednja osiguranja pokrivaju, osim troškova

pravne zaštite koji se odnose na sporove iz stvarnopravnih i obveznopravnih odnosa u pogledu nekretnine, pokrivaju i troškove pravne zaštite iz obiteljskopravnih odnosa (uključivši i brakorazvodne parnice), nasljednopravnih sporova, te iz sporova protiv samog osiguratelja pravne zaštite. Postoji i osigurateljsko pokriće za male i srednje tvrtke koje pokriva troškove sudskih postupaka koji se vode između zaposlenika i poslodavca (Werner, 1985, 246).

Za razvoj OPZ-a u Švedskoj bitno je napomenuti kako ne postoji odvjetnički monopol u pružanju pravne pomoći i davanju pravnih savjeta strankama (osiguranicima), kako ni u izvansudskom zastupanju i pomoći, tako ni u zastupanju stranka pred sudom, a što ostavlja mogućnost osigurateljima da u zastupanju i pravnoj pomoći osiguraniku koriste vlastite zaposlenike pravne struke. Izuzetak se odnosi samo na kazneni postupak gdje je nužno odvjetničko zastupanje okrivljenika. No ipak, sam osiguranik pravne zaštite ima u svakom slučaju pravo da ga zastupa i savjetuje odvjetnik, a kojeg može slobodno izabrati. Jedino u uvjetima OPZ-a švedskih osiguratelja postavlja se zahtjev da odvjetnik mora biti član odvjetničke komore te da mora imati određeno iskustvo (primjerice da je na sličnom slučaju radio unazad tri godine) kako bi mogao prikladno se brinuti o zaštiti interesa i prava stranke, tj. osiguranika pravne zaštite (Kilian, 1999, 55).

12. ZAKLJUČAK

Iz provedene analize uočljivo je moguće je uočiti više razloga koji utječu na pokriće ali i na razvoj osiguranja pravna zaštite u poredbenim pravnim sustavima.

Ponajprije, na različite mogućnosti pokrića osiguranja (troškova) pravne zaštite utječe položaj odvjetničke profesije u pojedinoj državi. Nailazimo na različita rješenja u prikazanim sustavima. U zemljama u kojima postoji, tzv. odvjetnička isključivost u pružanju pravno-savjetničkih usluga, kao što jenpr. Austrija osiguratelji pravne zaštite ovlašteni su samo na novčano plaćanje nastalih pravnih troškova. S druge strane, nalazimo krajnosti u kojima sami osiguratelji pravne zaštite, ili mogu zapošljavati odvjetnike (Španjolska), ili su ovlašteni na to da njihovi djelatnici pravne struke neposredno pružaju pravne savjete strankama-osiguranicima i zastupaju ih u raznim sudskim i izvansudskim postupcima (Nizozemska). Ima i prijelaznih rješenja (npr. Francuska, Švicarska, Italija) po kojima djelatnici pravne struke osiguratelja pravne zaštite, obrađuju pravne predmete osiguranika i savjetuju ih sve do "vrata sudnice", a ovlašteni su i sudjelovati i zastupati osiguranike u izvansudskom ili alternativnom rješavanju

sporova. Drugim riječima, osiguratelji pravne zaštite mogu imati novčanu obvezu (tj. plaćanje troškova), ali i nenovčanu obvezu (pružanje usluga savjetovanja i zastupanja). U pojedinim zemljama (Švicarska i Italija), osiguratelji plaćaju odvjetničkim komorama određeni godišnji paušalni iznos za pravno-savjetničku djelatnost koju obavljaju njihovi djelatnici pravne struke u spomenutom izvansudskom zastupanju i savjetovanju osiguranika.

Nadalje, kada postoji osigurateljsko pokriće, osiguratelj pravne zaštite snosi cjelokupne pravne troškove koji padaju na teret njegovog osiguranika, odnosno sve vrste pravnih troškova koji se javljaju u ostvarivanju pravnih interesa. Primjerice, snose se troškovi odvjetničke nagrade za rad, odvjetnički materijalni troškovi nastali tijekom pružanja pravne pomoći, troškovi sudskih / upravnih pristojbi, materijalni izdaci za rad suda / tijela koji spadaju u troškove postupka koji se vodi pred tim sudom/tijelom, materijalni izdaci i troškovi nagrade za vještake i tumače te materijalni izdaci za svjedoke. Određene iznimke od tog pravila zastupljene su u pravu SAD-a gdje su vrlo često predmet osiguranja samo pravni troškovi koji se odnose na tzv. preventivno pravno savjetovanje.

Zatim, u pojedinim analiziranim sustavima, kao npr. u Francuskoj prisutno je tzv. opće pokriće pravne zaštite, koje pruža osigurateljsku zaštitu u svim pravnim područjima u kojima se može pojaviti potreba za pravnom pomoći i zaštitom. No, mnogo je češća pojava (Švicarska, Italija, Austrija, Nizozemska, Belgija i dr.) da se osigurateljsko pokriće vezuje za određena pravna područja, a zainteresirani osiguranik potom ugovara kombinaciju pokrića pravne zaštite iz različitih pravnih područja prema vlastitim potrebama i interesima (npr. radno pravo, prometno pravo i upotreba motornih vozila, stvarnopravni i obveznopravni odnosi glede nekretnina, odštetno pravo, trgovačko pravo i pravo društava za gospodarske subjekte i dr.).

Konačno, isključenja iz pokrića pojedinih pravnih troškova ne temelji se po načelu porijekla ili vrsti troškova, dakle ne isključuju se iz pokrića, primjerice samo troškovi suda, a nadoknađuju se samo troškovi odvjetnika ili nadoknađuju se samo naknade za rad odvjetnika, a ne i njegovi materijalni troškovi nastali u pružanju pravne pomoći. S druge strane, moguća su isključenja iz pokrića OPZ-a po vrsti postupka u kojima se ostvaruje pravna zaštita ili isključenja po pojedinim pravnim područjima u kojima se javlja potreba za zaštitom pravnih interesa (npr. neće se pokrivati pravni troškovi za ostvarivanje pravnih interesa iz poreznog prava ili nasljednog i obiteljskog prava, prava industrij-skog vlasništva, i dr.)

Legal expense insurance cover in comparative law

UDC: 368.8:347.4

Original scientific paper

SUMMARY

The subject of legal expense insurance are various legal expenses incurred by the insured in the course of pursuing their legal interests, i.e. whenever the insured is in need of legal aid. The paper gives a comparative legal analysis of legal expense insurance cover with respect to the following issues: the legal sources of legal expense insurance, the legal nature of the insurer's obligations (pecuniary or non-pecuniary obligation), the extent of legal expenses coverage (attorneys' fees, court costs, legal expenses of out-of-court counseling and disputes settlement), covered risk according to legal areas and coverage exclusions.

Key words: legal protection, legal expenses, insurance cover, comparative law

LITERATURA (REFERENCES)

Afamasaga, B. (2001). *Prepaid Legal Services and Legal Insurance*, ALIV! Publishing: Pleasanton, California.

Allgemeinen Bedingungen für die Rechtsschutzversicherung 2007, (Austrija), Ogleđni opći uvjeti za osiguranje pravne zaštite.

Bellamy, P. (1975). „Le recours et l'assurance défense et recours en France”, hrsg. von Möller, H. in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten*, redaktor: Möller, H. (269–290). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Boni, Z. E. (2003). *Tutela Giudiziaria*, DAS: Verona.

Calero, S. F. (1975). „El seguro de defensa jurídica en España”, hrsg. von Möller, H. in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (223–251). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Cockerell, H. (1975). „Legal protection insurance in Great Britain”, hrsg. von Möller, H. in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (331–342). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Code des assurances, (Francuska), na: https://www.legifrance.gouv.fr/telecharger_pdf.do?cidTexte=LEGITE XT000006070721

Code Judiciaire / Gerechtelijk Wetboek od 10. listopada 1967, (Belgija), zadnja izmjena 21. 12. 2018, <http://www.droitbelge.be/codes.asp#jud>.

Codice civile, (Italija). GU, n. 79/1942, zadnja izmjena GU n. 134/2019.

Codice delle assicurazioni private, (Italija), Zakonik o privatnim osiguranjima, GU n. 239/2005, zadnja izmjena GU n. 68/2018.

Council Directive 87/344/EEC of 22 June 1987. on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to legal expenses insurance, (Direktiva Vijeća 87/344 od 22. 6. 1987. o ujednačavanju zakonskih, podzakonskih i upravnih akata koji se odnose na osiguranje troškova pravne zaštite) O.J. L. 185, 04/07/1987, 77–80.

Feltz Van der, F., Wansink, H. J., (1975). „Rechtsschutzversicherung in den Niederlanden”, hrsg. von Möller, H. in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (189–216). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Fiasse, P. (1975). „L'assurance 'protection juridique' en Belgique”, hrsg. von Möller, H. in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (173–187). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Isola, C. (1975). Espansione internazionale esperienze e prospettive dell'assicurazione di difesa legale, Möller, H. (hrsg.) in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (13–44). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Kilian, M. (1999). „Determinanten des europäischen Rechtsschutzversicherungsmarkts”, *Zeitschrift für gesamte Versicherungswissenschaft*, 88(1), 23–60.

Kilian, M., Regan, F. (2004). „Legal expenses insurance and legal aid – two sides of the same coin? The experience from Germany and Sweden”, *International Journal of the Legal Profession*, 11(3), 233–255.

Lorenz-Liburnau, H. (1975). „Rechtsschutzversicherung in Österreich”, Möller, H. (hrsg.) in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (131–148). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Moerland, J. (2006). „Legal Protection Insurance in the Netherlands: Effective and Efficient Access to the Law”, in: RIAD Congress in Paris (1–14), 22.09.2006., <http://www.riad-congress.com>

riad-online.eu/fileadmin/documents/homepage/events/past_events/Paris/Moerland_en.pdf, 14. 8. 2019.

Mikulandra Tadić, S. (2004). „Osiguranje na pravnu zaštitu u Švicarskoj”, *Godišnjak XIX savjetovanje „Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse”*, Zagreb: Organizator, 341–348.

Pfennigstorf, W., Kimball, L. S. (1975). „Rechtsschutzversicherung in der Vereinigten Staaten”, Möller, H. (hrsg.) in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (343–386). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Pfennigstorf, W., Kimball, L. S. (1977). *Legal Service Plans, Approaches to Regulation*, Chicago: American Bar Foundation.

Poltera, D. (1999). *Rechtsschutzversicherungsvertrag und das Verfahren bei Meinungsverschiedenheiten in der Schadenabwicklung*, Dissertation der Universität St. Gallen. St. Gallen: Niedermann Druck AG.

Prölss, E., Martin, A. (2004). *Versicherungsvertragsgesetz*, Kommentar, 27., völligneubearbeitete Aufl. München: Verlag C. H. Beck.

Rechtsanwaltstarifgesetz, RATG, (Austrija), BGBl. Nr. 189/1969., zadnja izmjena br. 10/2017.

Rechtsschutzversicherungs-Verordnung (Švicarska), od 8. 11. 1992, na snazi od 1. 1. 1993.

Regan, F. (2003). “The Swedish Legal Services Policy Remix: The Shift from Public Legal Aid to Private Legal Expense Insurance”, *Journal of Law and Society*, 30(1), 49–65.

Schadenversicherungsgesetz, (Švicarska), puni naziv: Bundesgesetz über Direktversicherung mit Ausnahme der Lebensversicherung, od 20. 3. 1992.

Schröder-Frerkes, J. H. A. (1991). *Konfliktbeilegungsmechanismen in Rechtsschutzversicherung, Eineuropäischer Vergleich und Vorschlag eines Schiedsverfahrens*, Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Schwartz, M. A. (2003). *A Concise Guide to Legal Plans*, American Prepaid Legal Services Institute.

Versicherungsvertragsgesetz (Austrija), BGBl. Nr. 2/1959, zadnja izmjena 51/2018

Viret, B. (1975). L'assurance de la protection juridique en Suisse, Möller, H. (hrsg.) in: *Studien zur Rechtsschutzversicherung in europäischen Ländern und in den Vereinigten Staaten* (149–172). Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Werner, J. (1985). Die Rechtsschutzversicherung in Europa: eine Studie über die geschichtliche und wirtschaftliche Entwicklung sowie über die Versicherungsbedingungen der Rechtsschutzversicherungen in Europa. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft.

Zakon o ugovoru o osiguranju, (Španjolska), Zakon br. 50/1980, od 8. listopada 1980.